

FENER RUM PATRİKHANESİ DERGİSİ ORTODOKSİA (ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ) (1926-1963)-(1-38)

Salih İNCİ*

Öz

Ortodoksia, 1926 ile 1963 tarihleri arasında İstanbul'da Patrikhane tarafından yayınlanmış olan bir dergidir. Dergi, Türkiye Cumhuriyeti döneminde, ülke içinde ve dışındaki Ortodoks Rum cemaatinin dini bakımdan en önemli iletişim ve bilgi kanalı olmuştur. Derginin içeriği; kilise, okullar, dini ve kültürel aktiviteler, siyasi olaylar, diğer toplumlar ve kiliselerle olan ilişkilerle ilgili cemaati yakından ilgilendiren önemli haberler vb. konulardan oluşmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ortodoksia, Patrikhane, Kilise, Rumlar

Abstract:

Journal of the Ecumenical Patriarchate of Istanbul: Orthodoxy (1926-1963)-(1-38)

Orthodoxia is a journal published between 1926 and 1963 by the Patriarchate in Istanbul. The journal was the most important means of communication religiously for The Greek Orthodox community inside and outside Turkey. The Journal covers a wide range of topics such as schools, the church, religious and cultural activities, political events, relations with other communities and churches which were of particular concern to the community of church etc.

Keywords: Orthodoxy, Patriarchate, Church, Rums (Greeks)

1. GİRİŞ

Ortodoksia,¹ (Ορθοδοξία) Türkiye Cumhuriyeti döneminde Patrikhane tarafından belli bir dönemde (1926) - (1963) çıkarılmış olan dini, ilmi ve ahlaki içerikli bir dergidir. Dergi, Patrikhane'nin Osmanlı İmparatorluğunun son döneminde çıkardığı Ekklesiastiki Alithia'nın (1880-1923) yerini almıştır.

Ortodoksia dergisi, yayın hayatı boyunca Patrikhane çevresinde yaşanan olayların yanı sıra, Patrikhane tarafından üretilen teolojik ve kültürel birikimin ilk elden

* Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, incisalih@klu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2252-5564>

¹ Yunanca *Ortho* (Ορθό) kelimesi içinde geçen "tita" (θ) harfi, modern dönemlerde peltek bir okunuşla "th" şeklinde Türkçeye aktarılmakta ve kelime *Orthodoksia* şeklinde yazılmaktadır. Ancak dergiyi isim olan bu kelime, Türkiye'de yayımlandığı dönemlerde Latin harfleri ile *Ortodoksia* şeklinde yazıldığı için biz de çalışmamızda bunu tercih ettik. Bu çalışmada genel olarak Herkül Milas tarafından yapılan transliterasyon ve transkripsiyon esas alınmıştır. Herkül Milas, "Yunanca'nın Türkçe Harflerle Yazılışı", *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Dergisi*, c. XVI/26 (1994), s. 189-197.

aktarılmasında çok önemli bir misyon üstlenmiştir. Ancak dilinin Yunanca olması onun Türk akademik çevrelerce büyük oranda bilinir olmasını engellemiştir. Biz, bu çalışma ile bir dönem Anadolu topraklarında üretilmiş olan bu birikimi, genel olarak bu döneme, daha özelden ise Fener Patrikhanesi çevresinde şekillenen Rum² Ortodoks Hristiyanlığa ve onun kurumlarına yönelik yapılacak çalışmalara bir katkı sağlaması için Ortodoksia dergisini Türk okurlara ve akademik camiasına tanıtmayı hedefledik. Çalışmanın giriş kısmında öncelikle Patrikhanenin yayın tecrübesi ve Osmanlı dönemi yayın faaliyetlerini kısaca özetlemeye çalışacağız.

Patrikhane, basım yayın ve dergicilik faaliyetleri konusunda oldukça tecrübelidir. Osmanlı Devleti'nde ilk Rum matbaası 1627'de Patrik I. Kirillos Lukaris'in döneminde (1612-1638), Rahip Nikodimos Metaksas tarafından kurulmuş, ancak matbaa, Osmanlı topraklarındaki misyonerlerin çekişmelerine kurban giderek kısa süre sonra kapatılmıştır.³ Daha sonra Patrik I. Samuel Hancerez (1767) ve Patrik V. Grigorios döneminde (1798) tekrar kurulmuş, Patrik III. İoakim zamanında ise (1880) yeniden düzenlenerek faaliyetlerini sürdürmüştür. Burada genelde dini içerikli Patrikhane'nin görüşleri doğrultusundaki kitap, dergi ve gazeteler basılmıştır. Ayrıca bu dönemde Patrikhane'den bağımsız olarak Osmanlı Rumlarının çıkardığı çeşitli kitap, gazete ve dergiler de bulunmaktadır.⁴ Özellikle Patrikhane'den bağımsız hareket etme eğiliminde olan Dersaadet Rum Cemiyet-i Edebiyyesi (Ellinikos Filologikos Sillogos Konstantinupoleos) adlı derneğin faaliyetlerini burada hatırlamak gerekir.⁵

Osmanlı Devleti'ndeki Rum tebaa üzerinde etkili olan Patrikhane dergi, gazete, kitap, broşür gibi değişik yayımlarla cemaate ulaşmaya çalışıyordu. Bu dönemde doğrudan Patrikhane tarafından şu dergiler yayınlanmıştır; 1. To Ekklesiastikon Deltion (Ta

² Bu çalışmada "Rum" tabiri ile Patrikhanenin temsil ettiği Hristiyan Ortodoks mezhebine bağlı olup Yunanistan sınırları dışında yaşayanlar kastedilmektedir.

³ Nil Özlem Pektaş, *The First Greek Printing Press in Constantinople (1625-1628)*, A thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy at the University of London (Royal Holloway and Bedford New College), June 2014, 109, 118.

⁴ Mihail Vasiliadis, "Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemlerinde Basım ve Basın", *Görüş, Özel Sayı Türkiyeli Rumlar*, Eylül 2002, s. 69-71.

⁵ Haris Eksertzoglou, *Osmanlı'da Cemiyetler ve Rum Cemaati Dersaadet Rum Cemiyet-i Edebiyyesi, 1861-1912*, (çev. Foti Benlisoy-Stefo Benlisoy), Tarih Vakfı Yurt Yay. İst.,1999; Çağla D. Tağmat, "İstanbul'da Sosyo-Kültürel Hellenizm'in Temsilcisi Bir Cemiyet: "Syllogos" (1861-1923)", *Tarihin Peşinde – Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2015, sayı 13, 101-128.

Ekklisiastika), 1-6 (1869-1871); 2. Ekklisiastiki Epitheorisis (1871-1885) (5 dönemlik 6 cilt); 3. Ekklisiastiki Alithia, 1- 43 (1880-1923); 4. Anagenisis, 1- 3 (1919-1922); 5. Neos Pimin, 1-5 (1919-1923).⁶

Şüphesiz bunlar içerisinde en uzun soluklu ve en etkin olanı Ekklisiastiki Alithia (Εκκλησιαστική Αλήθεια) olacaktır. “Gerçek Kilise” veya “Kilisenin Gerçeği” anlamına gelen⁷ Ekklisiastiki Alithia, yayın hayatına 1880’ de İstanbul’da başlamış ve 1923’te kapatılana kadar 43 yıl boyunca, ahlaki, dini, ilmi konuların yanı sıra Patrikhane’nin resmi dergisi olarak Osmanlı Devleti’nin son yarım asrında tanık olduğu çeşitli olayları da Patrikhane gözüyle aktarmıştır. Haftalık olan dergi, devlet aleyhindeki bazı yayınları nedeni ile bir kaç kez yayınlarına ara vermek durumunda kalmış, en sonunda yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin, yeni dönemde Patrikhane’nin durumu ile ilgili yapmış olduğu düzenlemeler sonucu, 27 Ekim 1923’de derginin yayın hayatı sona ermiştir. ⁸

Dergide emeği geçen en önemli isim, Ortodoks kilise üzerine yazılmış birçok eseri bulunan, Patrikhane’nin büyük arşivcisi (Megas Hartofilaks) ve derginin yazı işleri müdürü Manuil Gedeon’dur.⁹ Onun dışında dergide emeği geçen ruhban veya aydın kimliği ile ön plana çıkmış pek çok isimden bahsetmek mümkündür. Yazarları arasında birçok episkopos ve rahibin yer aldığı dergide, ruhban sınıfından olmayan teolog¹⁰, filolog, tarihçi, matematikçi, hukukçu, doktor gibi değişik meslek gruplarına ait kişilere rastlamak mümkündür.

Dergide Hristiyan Ortodoks teolojiye dair çeşitli yazılar yer almıştır. Bunlar genelde kutsal kitapların tefsiri, kilise tarihi, Hristiyan ahlakı, tarih, felsefe, azizlerin ve din adamlarının hayatı ve vaazları, kilise hukuku, Hristiyan Ortodoksluğun müdafaası gibi değişik konulardan oluşmuştur. Bunların bir kısmı sonradan kitap haline dönüştürülmüştür. Dergi, dini konuların yanısıra güncel politik olayları da gündemine taşıyarak Rum

⁶ Vasiliu Stavridu, *İstoriatu İkumeniku Patriarhiu 1453-Simeron*, (1453’ten Bu Güne Ekümenik Patrikhane Tarihi), Selanik, 1987, s. 133, 5 nolu dipnot.

⁷A Patristic Greek Lexicon, (edit. G. W. H. Lampe) 1972, s. 433; *Ellino Turkiko Leksiko / Yunanca Türkçe Sözlük*, Atina, 1994, s. 30, 236.

⁸ Dergi ile ilgili geniş bilgi için bkz. Salih İnci, “Bir Devrin Tanığı: Ekklisiastiki Alithia (1880-1923) (Fener Patrikhanesi Dergisi)”. *Balkan Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 2016 Bursa, 9-29.

⁹ Hakkında geniş bilgi için bkz. H. G. Patrinelis, “Manuil Gedeon”, *Thiriskeftiki ke İthikiEngiklopedia (Din ve Ahlak Ansiklopedisi)* c. 4,s. 241-243.

¹⁰ Burada “teolog”, Ortodokslukta bir dini takdisle ruhanilik cübbesi giyerek ruhban sınıfına dâhil olmamış ama bir şekilde kilise ve din konuları ile uğraşan kişi demektir.

Cemaati'ni bu konularla ilgili olarak bilgilendirmiş ve hatta kimi zaman yönlendirmiştir. Neticede tüm bölge için sancılı geçen kırk yıllık bir dönemde oluşan politik, dini ve ahlaki içerikli bu birikimiyle, döneme dair yapılacak değişik alandaki çalışmalara referans olma özelliği taşımıştır.¹¹

Türkiye Cumhuriyeti döneminde ise Patrikhane, Ekklesiastiki Alithia'nın kapanmasından üç yıl sonra Ortodoksia adlı dergiyi çıkarır. Patrikhane, ilerleyen tarihlerde ise "Apostolos Andreas" (1951-1964) adlı bir de gazete çıkaracaktır. Bu yayınların dışında bir kısmı doğrudan Patrikhane'nin yurt dışındaki ruhani bölgelerinde, bir kısmı da Yunanistan ve Kıbrıs gibi bağımsız Ortodoks kilise bölgelerindeki kiliseler veya onlara bağlı çeşitli düzeylerdeki eğitim kurumları tarafından başka yayınlar da çıkarılmıştır. Bu yayınların¹² arasında şunlar sayılabilir:

1. Apostolos Titos (İraklia – Girit) 1(1951-)
2. Ekklesia ke Theologia (Londra) 1 (1980-)
3. Deltion (Stokholm) 1 (1976-)
4. Enimerosis (Cenova) 1(1985-)
5. Episkepsis (Cenova) 1(1970-) (Yunanca ve Fransızca)
6. Grigorios O Palamas (Selanik - Yunanistan) 1(1917-)
7. Klironomia (Selanik - Yunanistan) 1(1969-)
8. Orthodox Herald (Ortodoks Kiriks) (Londra) 1 (1965-)
9. Ortodoks Martiria ke Skepsis (Paris) 1 (1976-)
10. Orthodox Observer (Ortodoksos Paratiritis) (New York) 1 (1934-)
11. Ortodoksos Parusia (Bonn) 1 (1981-)
12. Phronema (Sidney - Avustralya) 1 (1986-)
13. SOP (İpiresia Ortodoksu Pliroforiseos (Roma) 1 (1979-)
14. Stahis (Viyana) 1 (1965-)
15. Sinodika (Cenevre) 1 (1976-)
16. Texts and Studies (Kimena Ke Melete) (Londra) 1 (1982-)
17. The Greek Orthodox Theological Review (Brookline- ABD)1 (1954-)

¹¹ İnci, *agm*, 24-26.

¹² Bu liste 2000 yılına ait olup geçen 18 yıllık sürede yeni açılan ya da kapanan dergileri içermemektedir.

18. Tisavrismata, Venedik 1 (1962-)¹³

Yeni dönemde de önceki gibi Patrikhaneden bağımsız olarak Rum toplumuna yönelik başka dergi ve gazeteler de çıkmaya devam etti. Ancak Rum nüfusun giderek azalması nedeni ile bu yayınlar pek uzun soluklu olmadı. Bunlar arasında en önemlisi 1925'te çıkarılan ve bu gün halen dijital olarak yayınlanmaya devam Apoyevmatini gazetesidir.¹⁴

2. DERGİNİN TARİHİ

Ortodoksia (Ορθοδοξία) kelimesi, “Ortodoksluk”, “doğru iman” anlamlarına gelmektedir. Kelime “doğru, haklı” anlamına gelen “*orthos*” (ορθός) ile “inanç, inanış, itikat,” anlamındaki “*doksasia*” (δοξασία) kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır.¹⁵

2.1. Kuruluşu, Amacı ve Misyonu

Dergi 30 Nisan 1926 tarihinde, Patrik III. Vasilios (1925-1929) döneminde, Patrikhane'nin eski dergisi *Ekkliastiki Alithia*'nın kapanmasından üç yıl sonra yayın hayatına başladı. Böyle bir derginin gerekliliği ile ilgili olarak Sardeon ve Pisidia Metropoliti Yermanos Athanasiadis, Patrikhane temsilcisi olarak gittiği Varşova ve Bükreş dönüşünün ardından 8 Ekim 1925'de Patrikhane Kutsal Sinodu'nda yaptığı konuşmada, Patrikhane'nin Ortodoks dünyasında sesini duyurabilmesi, toplumu dini ve ahlaki açılardan doğru bilgilendirebilmesi için, bu tür bir dergiye acil ihtiyaç olduğunu dile getirmiştir. Uzun süredir Patrikhane'nin gündeminde olan bu konuya hız verilmiş ve Yermanos, Sinod tarafından Patrikhane dergisinin ve Kütüphane bölümünün kurucu başkanı olarak görevlendirilmiştir.¹⁶

Öncelikle dini ve ahlaki konuları öne çıkaracağını okurlarına hedef olarak duyuran dergi, bunun yanı sıra felsefi, filolojik ve tarihi konulara da yer vereceğini, başta ana kilise olmak üzere diğer tüm (Ortodoks) kiliselerdeki dini hareketleri, olayları takip edip okuyucuyu bilgilendireceğini açıklamıştır.¹⁷

¹³ Vasil. Th. Stavrides (Vasilios Stavridis), “A Concise History of the Ecumenical Patriarchate”, *The Greek Orthodox Theological Review (GOTR)*, Brookline, 45/2000, sayı 1-4, 98, 117; *İstoria Patriarhiu*, 133, 183-186.

¹⁴ Gazete ile ilgili geniş bilgi için bkz. Esra Özsüer, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Rum Cemaati ve Apoyevmatini Gazetesi*, Yükleme Yayınları, İstanbul 2012.

¹⁵ *Ellino Turkiko Leksiko / Yunanca Türkçe Sözlük*, Ekdisis Rodamos, Atina, 1994, 217, 539,

¹⁶ Adamantios St. Anestidi, *Orthodoksia Periodikon, Orthodoksia İthikothiriskeftikon Periodikon tu İkumeniku Patriarhiu (1926-1963)*, Atina, 1984, ιε – ιη (xv-xviii). Yazarın eserinin giriş kısmında verdiği Yunanca sayfa sayıları, bundan sonra Roma rakamına çevrilerek verilecektir.

¹⁷ Derginin bizatihi yöneticisi tarafından kalem alınan ve okurlara hitaben yazılan metinde bu hedefler

Yukarıdaki hedefler doğrultusunda dergi yayın hayatı boyunca, Lozan Antlaşması'nın ardından şekillenen yeni siyasi coğrafyada, İstanbul'daki ve yurt dışındaki Patrikhane'nin ruhani bölgeleri ile iletişimi sürdürmesinde önemli bir rol oynamıştır. Başta Yunanistan Kilisesi'ne geçici bir anlaşma ile devredilen ve "Neon Horon" (çoğulu Nees Hores) denilen bölgeler olmak üzere diasporadaki tüm Ortodoks Hıristiyanlara, kurumun resmi bir yayın organı olarak Patrikhane'nin sesini duyurmaya çalışmıştır. Derginin yayın hayatı boyunca beş ayrı Patrik, Patriklik makamında bulunmuş ve dergi onların fikirlerini, bu dönemin önemli olaylarını sayfalarına taşımıştır. Bu bağlamda Patrikhane ile otosefal (bağımsız) ve otonom (yarı bağımsız, özerk) kiliseler, diğer Doğu Ortodoks Kiliseleri ve Ortodoks olmayan Batı Kiliseleri ile ilişkileri, karşılıklı yapılan ziyaretleri ve önemli toplantıları, yine bu kiliselere ait, patrik seçimleri, yeni sinod kararları vb önemli olayları muhataplarına aktarmıştır.¹⁸

2.2. İdari İşler ve Yönetim

Yermanos'un kurucu başkanlığında derginin üyeleri Protosingelos¹⁹ Polikarpos, kütüphaneci ve arşivci Meletios Lukakis, Kutsal Sinod Sekreter Yardımcısı Maksimos'tan²⁰ oluşmaktaydı.²¹ Dergide büyük katkısı olan Yermanos, dergi adının Ortodoksia olarak belirlenmesini teklif ederek, bir bakıma derginin isim babası da olmuştur.²² Basın yayın konusunda tecrübeli olan Yermanos, aynı zamanda, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Anadolu'daki Yunan işgallerini meşru göstermek için propaganda amaçlı olarak hazırlanan *Kara Kitabın* (Mavri Vivlio) hazırlanmasında görevlendirilen Patrikhane komisyonunun da üyelerinden birisidir.²³

uzun uzun okuyucuya duyurulur. Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, XIX-XX (Ayrıca bkz. 25 nolu dipnot)

¹⁸ Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, XXXI-XXXII

¹⁹ Episkopos yardımcısı, yüksek rütbeli papaz demektir. Bulunduğu yerdeki metropolite vekalet eder ve onun adına idari işleri yürütür. Osmanlıda daha geniş yetkilere sahip olup "*Patrikhane kaymakamı*" olarak bilinen bu kişi, bir anlamda Patrikhanenin idari amiri olarak da ifade edilebilir.

²⁰ 1946-1948 yıllarında V. Maksimos adıyla İstanbul patriği olacaktır.

²¹ Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, XVIII-XVIII.

²² Biyografisi için bkz. Papadopulu S. G., "Yermanos Athanasiadis", *Thiriskeftiki ke İthiki Engklopedia* (bundan sonra kısaca *ΘHE*) Atina, 1964, 4/406-407.

²³ "Sürgün Rumlar Komitesi" tarafından kaleme alınan bu rapor, İngilizce ve Fransızca'ya da çevrilerek yayımlanmış ve burada, bir takım abartılı ifadelerle Türklerin yıllardır Rumlara zulüm yaptıkları iddia edilmiştir. Yermanos dışında bu rapora Komisyon başkanı Enez Metropolitisi İoakim Yeorgiadis, Kutsal Sinod Başsekreteri Arhimandrit Dionisios Minas da katkı vermiştir. Elçin Macar, *Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, 78.

Derginin komisyon üyelerinden biri olan Hristoupoleos Metropoliti Meletios Lukakis, aynı zamanda derginin ilk yöneticisidir. Dergi kapağında o zamanlar “Müdür mes’ul” şeklinde tanımlanan bu görevi Meletios, yirmi yıl (1926-1946) sürdürmüştür.²⁴ Onun ölümünden sonra Adalar Metropoliti Dorotheos ve Diyakoz Hrisostomos Konstantinidis de kısa süre derginin yöneticiliğini üstlenmiş, akabinde bu göreve Diyakoz Simeon Amarillion (1946-1951) getirilmiştir. Derginin yazı işleri müdürlüğünü ise öğretmen Vasilios Antoniadis yapmış (1926-1930)²⁵, onun ardından bu görevi aralıklarla Hristoupoleos Metropoliti Meletios, (gayri resmi olarak) İlioupoleos ve Tiron metropoliti Yennadios ve Loadikya Metropoliti Doretheos yerine getirmiştir.²⁶

İkinci Dünya Savaşının sona ermesinin yarattığı iyimserlik havası içinde basın yayın alanında daha düzenli bir işleyiş oluşmaya başlamıştır. Patrikhanenin yazı işleri bürosunda ve derginin idaresinde görevli olanların Patrikhane tarafından yurt içinde ve dışında değişik yerlerde görevlendirilmesi nedeni ile zaman zaman bu kadrolarda değişiklikler yaşanmıştır. Bu süreçte Athinagoras’ın (1948-1972) Patrik seçilmesiyle birlikte, yayın konuları da dâhil birçok meselede yeni bir anlayış ortaya çıkmıştır. Ortodoksia’nın, yeni dönemde Patrikhanenin ihtiyaçlarına cevap veremeyeceği düşüncesinden hareketle Apostolos Andreas adlı haftalık yeni bir gazete çıkarılmaya başlanmış, böylece Patrikhane’nin aynı anda biri dergi, diğeri de gazete olmak üzere iki resmi yayını olmuştur. Haftalık Apostolos Andreas gazetesinin yayınlanmasıyla birlikte düzenli olarak gazeteden bazı yazılar Ortodoksia’da da yeniden yayınlanmıştır. Gerek Ortodoksia’nın gerekse Apostolos Andreas’ın yayın hayatı boyunca en büyük katkısı Adalar Metropoliti Doretheos vermiştir.²⁷

Burada derginin yayın hayatını sürdürmesinde katkıları olan dönemin patriklerini de hatırlamak gerekir. Bunlar arasında derginin yayın hayatına başlamasında emeği geçen Patrik III. Vasilios’la (1925-1929) onun halefi Patrik II. Fotios (1929-1935) başta gelir. Patrik Benyamin (1936-1946) dönemi ise İkinci Dünya Savaşının zorlu dönemlerine denk gelmesine rağmen dergi yayın hayatına devam etmiştir. Maksimos’un (1946-1948) kısa patrikliğinin ardından Patrik olan Athinagoras (1948-1972) selefleri kadar dergiye sahip

²⁴ Konstantinidi Hrisostomu, “O Hristoupoleos Meletios” *Ortodoksia*, 21/1946, 259-260.

²⁵ Vasiliu Stavridu, “Ortodoksia”, *ΘHE Atina*, 9/1966, 955-956.

²⁶ Stavridu, “Ortodoksia”, 955-956; Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, XXI-XXIII.

²⁷ Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, XXIII-XXIV.

çıkılmamakla tenkit edilse de, dergiyi kendi döneminin şartlarına adapte etmeye çalışmıştır. Dergiyi İstanbul Kilisesi'nin din ve ahlak içerikli bir yayını olmaktan çıkarıp, ekümenik bir bakış açısıyla onu tüm Ortodokslara hitap edecek bir yayına dönüştürmeyi hedefleyerek hem içerik hem de biçim açısından kısmi değişiklikler yapmıştır. Dergi çalışanları ve yazarları da patriğin hedefleri doğrultusunda dergiyi tüm Ortodokslara ve tüm Hristiyanlara hitap edecek bir konuma getirme hayali içinde olmuşlardır.²⁸

Patriklerin dışında Patrikhane'nin kütüphane ve arşivlerden sorumlu personelinin de dergide emekleri çoktur. Ayrıca, zamanla Heybeliada Ruhban Okulu'nun (HRO) programlarında yapılan iyileştirmelerle birlikte Batı'da tahsil görmüş hocaların okula gelmesi ve bunların dergiye olan destekleri ile derginin yazar kadrosu da zenginleşmiş, buna paralel olarak derginin içeriğinde Yunanca yazıların dışında Batı dillerindeki yazılara da yer verilmiştir.²⁹

2.3. Basım ve Dağıtımı

Dergi tüm zamanlarda üç ayrı matbaada basıldı. İlk önce, Nisan 1940'a kadar Tasos Kalopulos'un Fazilet matbaasında, 1951'e kadar, Adelfon Cituri matbaasında ve son olarak da (resmi olarak Vasil Vasiliadis'e ait görünen) Patrikhane Matbaasında basılmıştır. Boyutları genel olarak 24 x 16 şeklinde idi. İlk iki matbaada klasik bir dergi formatında çıkarken Patrikhane matbaasında biraz daha farklı (linotipia sistemine göre)³⁰ basılmıştır.³¹

Derginin ilk sayılarının süslemeleri tarihi Aynaroz hiyerogliflerinden esinlenerek, K. Basmacidi tarafından yapılmış ve zamanla kısmi değişikliklere gidilmiş, Patrik V. Maksimos zamanında (21. Cilt/ 1946'da) ise derginin dış kapağı, İrinarhos Kovas'ın çizimiyle yeniden tasarlanmıştır.³²

Dergi başta İstanbul'daki Patrikhane çevresinden Yunanistan Kilisesi'ne, diasporadaki ve dünyanın değişik yerlerindeki tüm Ortodokslara bir şekilde ulaştırılıyordu. Özellikle Yunanistan'daki birçok eğitim ve araştırma merkezlerine ve kütüphanelere

²⁸ Dorotheu Prinkiponmission, "Ananeosis" (Yenilenme), *Ortodoksia*, 63/10.

²⁹ Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, XXVII-XXX.

³⁰ *Ortodoksia*, 26/1951, 536; Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, s. XXXIV, XXXVIII.

³¹ Örnek olarak Derginin 29/3/1955 basım tarihli iç kapağında şu künye yer almaktadır; "ORTODOKSİA" – Ahlaki ve Dini Risale İmtiyaz Sahibi ve Umum Neşriyat Müdürü: ADALAR MİTROPOLİTİ, DOROTEOS YEORGİADİS Mahal İdare: Büyükkada, Kanarya Sokak, No. 16 Basıldığı yer ve tarih: 29/3/ 1955 Rum Patrikhanesi adına, Vasil Vasiliadis Matbaası.

³² Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, s. XXXIX.

gönderilmekteydi. Bunların başında Yunan Ulusal Kütüphanesi, Atina'daki Meclis Kütüphanesi, Selanik Aristoteles Üniversite Kütüphanesi, Selanik'teki Patrikhane Pateristik Araştırmalar Merkezi sayılabilir. Derginin basım ve dağıtımıyla ilgili maliyetler, zaman zaman bazı zorluklar yaşansa da Patrikhane tarafından karşılanmaktaydı. Aboneliğin iptali, ayrıca dünyanın her tarafına Patrikhane'nin bir bağıışı olarak gönderilmesi de bu sıkıntıları artırmaktaydı.³³

30 Nisan 1926'da aylık bir dergi olarak yayın hayatına başlayan dergi, 1945'e kadar aylık yayınlandı, 1946-1951 arası iki ya da üç ayda bir sayı olarak yayımlandı.³⁴ 1951'in sonuna kadar yani, ilk 26 yılda aylık olarak planlanan dergi genellikle iki, üç sayı birden, kimi zamanda daha fazla olacak şekilde yayımlandı. 1952'de 27. yılından itibaren, Patrikhane matbaasının açılmasıyla birlikte her üç ayda bir yayınlanmaya başladı ve dergi yayın hayatını sonlandırana kadar böyle devam etti. 1955'ten itibaren de derginin üzerinde resmen “*üç aylık dini ve ahlaki dergidir*” ibaresi yazıldı.³⁵

Dergi tüm yayın hayatı boyunca sadece iki özel sayıyla çıktı. Bunlardan ilki 1935 yılı Aralık ayında 12B sayısı olarak Patrik II. Fotios'un (1929-1935) ölümü üzerine, “*Evrensel Unutulmaz Patrik II. Fotios'un Cenaze Töreni Adına Özel Sayı*” adıyla çıktı.³⁶ İkinci özel sayı ise 1944 Ekiminde 10B sayısı olarak “*Heybeliada Ruhban Okulunun Kuruluşunun Yüzüncü Yılı Anısına Özel Sayı*” adıyla çıktı.³⁷ Her ne kadar özel sayı olmasa da derginin 35. cildinin (1960) ilk sayısı, Rodos'ta yapılan Dünya Kiliseler Birliği'nin merkezi komisyonunun çalışmalarına ithafen yayınlandı.³⁸ Ayrıca 1962 yılında da bu konu çok geniş bir şekilde ele alındı.³⁹

Dergi, yayın hayatı boyunca bazı küçük aksaklıklar dışında genelde planlandığı şekilde yayınlarını sürdürdü. (Örneğin Patrik III. Vasilios'un ölümü nedeni ile (1929) 4. cilt 45. sayı, dönemin Yunanistan Başbakanı Eleftherios Venizelos'un Patrikhane'yi ziyareti nedeni ile (1933) 8. cilt 92. sayıları gecikmeli olarak basılmıştır.) Ayrıca İkinci Dünya Savaşı sırasında (1939-1945) yaşanan sıkıntılı yıllarda dönemin siyasi olayları nedeni ile dergi

³³ Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, s.XL

³⁴ Stavridu, “Ortodoksia”, 955-956.

³⁵ Bkz. *Ortodoksia*, 30/1955, 142; Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, s. XXXIII- XXXIV.

³⁶ *Ortodoksia*, 10/1935, s. 512.

³⁷ *Ortodoksia*, 19 / 1944, sayı 10 B, 322-369

³⁸ *Ortodoksia*, 35/1960, 1; Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, s. XXXIV

³⁹ *Ortodoksia*, 37/1962, sayı 1-2, 24-84, 115-139, 336 vd.

kadrosunda bazı boşluklar oluşsa da dergi yayınına devam etmiştir.⁴⁰ Genelde (her bir cildi) 500-700 sayfayı bulurken, İkinci Dünya Savaşı yıllarında 250 – 300 sayfa olarak çıkmıştır.⁴¹

2.4. Derginin Kapanması

Adalar Metropoliti Dorotheos'un derginin genişletilmesi ve geliştirilmesine yönelik düşüncelerini yazdığı hayalleri⁴² İstanbul polisinin Patrikhane matbaasının çalışma iznini iptal etmesiyle kesilmiş oldu. 10 Nisan 1964'de, 5681 sayılı yasaya göre "*sadece yasal kurumların ve şahısların matbaa sahibi olabileceği*" hükmü gereği Patrikhane matbaası İstanbul polisinin siyasi işler bürosunca kapatıldı. Dönemin bazı gazetelerinde bu faaliyetleri nedeni ile Patrikhanenin Lozan'da kendisine tanınmış olan hakların ötesinde bir takım işlere giriştiği ifade edildi.⁴³ Bunda, bir bakıma Yunanistan'la Türkiye arasında o dönem Kıbrıs meselesi yüzünden yaşanan gerginliklerin de etkili olduğu söylenir.⁴⁴ Matbaa izninin iptal edilmesiyle birlikte Ortodoksia ve Apostolos Andreas gazetesi de yayınlarına son vermiş oldu. Matbaanın çalışma izninin iptalinin bildirildiği sıralarda Ortodoksia'nın 38. cildinin (1963 yılı) dördüncü sayısı yayına hazırlanmaktaydı ve derginin ilk yedi yapraklı formlarının basımı gerçekleşmişti.⁴⁵ Dergi, yaklaşık otuz yıl sonra 1994'te Patrikhaneye bağlı Selanik'te bulunan *Selanik Pateristik Araştırmalar Merkezince* II. Dönem olarak yeniden yayınlanmaya başlanacaktır.⁴⁶

3. DERGİNİN İÇERİĞİ

Dergi ana hatlarıyla makaleler, araştırma ve inceleme raporları, vaazlar, resmi yazılar, kiliselerle ilgili haberlerin yer aldığı kronoloji (Hronika) ve kitap tanıtımlarından oluşmaktaydı.⁴⁷ Derginin bütün bir düzeni ise genelde şu sabit sıralamaya göre oluşturulmuştu;

a. Başmakale

b. Paskalya ve İsa'nın doğum gününe dair (Hristugenna) Patriklik duyurusu

⁴⁰ Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, s. XXXIV- XXXV.

⁴¹ Stavridu, "Ortodoksia", s. 955-956.

⁴² Dorotheu Prinkiponnisson, "Ananeosis" (Yenilenme), *Ortodoksia*, 63/10.

⁴³ *Cumhuriyet*, 11 Nisan 1964.

⁴⁴ Dönemin siyasi olayları için bkz. Macar, *İstanbul Rum Patrikhanesi*, 200-206.

⁴⁵ Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, s. XXX.

⁴⁶ Derginin ikinci dönemi bu çalışmanın sınırlarını aştığı için bu dönemi ayrı bir çalışma olarak ele almayı planlıyoruz. S. İ.

⁴⁷ Sonradan ciltler haline getirilen derginin tüm sayılarının içerikleri her bir cildin sonunda verilmiştir. Bkz. Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, 494-495.

- c. Yortu yazıları (bayram tebrikleri, mesajlar)
- d. Diğer yazılar
- e. Kiliselere dair olaylar, haberler
- f. Kitap tenkitleri ve bibliyografya.

Ancak bu sıralama, bir patriğin seçimi, ya da ölümü, benzer şekilde kilisenin önemli bir isminin kaybı ya da kiliseyi ilgilendiren olağan dışı durumlar ve olaylarla karşılaşınca değişebilmekteydi.⁴⁸Biz burada dergide öne çıkan konular üzerinden giderek kendi oluşturduğumuz bir tasnifle derginin içeriğini bazı alt başlıklar altında ele almaya çalışacağız.

3.1. Patriklerin Yazıları

Derginin istisnasız ilk sayfalarında daima Patrikhane ve Kutsal Sinod üyeleri sayılır, sonra diğer bağlı kurumlarla ilgili bilgi verilirdi. Yine Patrik'in o tarihlerdeki kutsal bir gün ya da olay veya başka konularla ilgili demeçleri, vaazları, ya da mektupları bir nevi başmakale şeklinde mutlaka derginin ilk sayfalarında yerini alırdı.⁴⁹ Derginin yayın hayatı boyunca görev yapan beş patriğin bu türdeki yazıları derginin tüm sayılarında yer almıştır. Bunlar sırasıyla;

Patrik III. Vasilios (1925-1929)⁵⁰, Patrik II. Fotios (1929-1935)⁵¹, Patrik I. Benyamin (1936-1946)⁵², Patrik V. Maksimos (1946-1948)⁵³ ve Patrik Athinagoras'ın (1948-1972)⁵⁴ yazılarından oluşmaktadır. Dergide İstanbul patriklerinin dışında diğer kiliselerdeki bazı patriklerin yazılarına da yer verilmiştir. Örneğin İskenderiye Kilisesi Patriği II. Meletios Metaksaxis, Antakya Kilisesi Patriği Aleksandros, Moskova Kilisesi Patriği Aleksios⁵⁵ bunlardan bazılarıdır.

Ayrıca Patriklik seviyesinde olmayan, Atina Kilisesi Başepiskoposu Hirisostomos Papadopulos⁵⁶ ve yakın Türk tarihinde Kıbrıs olaylarındaki menfi rolü ile bilinen Kıbrıs

⁴⁸ Örnek içerikler için bkz. *Ortodoksia*, 34/1959, sayı 1-4, 575-583; *Ortodoksia*, 35/1960, sayı 1-4, 515-525; *Ortodoksia*, 36/1961, sayı 1-4, 481-486.

⁴⁹ Örnek olarak bkz. *Ortodoksia*, 29/1954, sayı 4, 418-421.

⁵⁰ Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, 81-86.

⁵¹ Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, 138-160, 246-254.

⁵² Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, 87-98.

⁵³ Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, 123-126.

⁵⁴ Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, 68-79.

⁵⁵ Sırasıyla bkz. Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, 127-131, 168-170, 170-172,

⁵⁶ Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, 162-166.

Kilisesi Başepiskoposu (1950-1977) ve aynı zamanda Cumhurbaşkanı da olan (Mihail) III. Makarios⁵⁷ örneğinde olduğu gibi kimi kiliselerin başepiskoposlarının da yazılarına dergide yer verildiğini görmekteyiz. Makarios'un dergideki yazıları genelde tebrik ve davet şeklindeki yazılardır. Bunlar, 1950'de Makarios'un kendisinin Başepiskopos olarak seçilmesi üzerine Fener Patriği Athinagoras'a gönderdiği teşekkür yazısı⁵⁸ bir Ortodoks sinod toplantısı öncesinde Athinagoras'a gönderilen davet mektubu,⁵⁹ diğerleri ise yine Athinagoras'a hitaben 1959 - 1963 arası yıllarda, Paskalya Yortusu ve Hristugennea (İsa'nın doğumu) kutlamalarına dair çeşitli tebrik mesajlarından oluşmaktadır.⁶⁰

3.2. Makaleler, Denemeler

Dergide başta Ortodoks teolojisi olmak üzere Hristiyanlığa dair pek çok makale ve denemeye yer verilmiştir. Bunlar genel olarak Kutsal Kitap yorumları, Kilise babaları (Patrologia), Hristiyan arkeolojisi ve mimarisi, Hristiyan ahlakı, Hristiyan dogmaları, Apoloji (Hristiyan Kelamı), Kilise Hukuku, Liturji (Ayinler), Katiyitik (Hristiyan ilmi hali), Pimantik (Papazlık mesleği), Omilitik (Retorik / Hitabet), Kilise musikisi, Bizans eserleri ve sanatları, Kilise ve kurumları tarihine dair yazılarla güncel meselelere dair çeşitli konulardan oluşmuştur. HRO'daki bazı öğrencilerin bitirme tezleri de bu dergide teolojik araştırmalar kapsamında yayınlanmış, bu yazıların bir kısmı daha sonra müstakil bir çalışma halinde kitap olarak da basılmıştır. Burada söz konusu tüm bu yazılardan ve yazarlardan bahsetmek mümkün değildir.⁶¹ Ancak örnek olması ve bir fikir vermesi açısından, dergideki bazı isimleri burada hatırlatmak istiyoruz. *Arhimandrit Emilianu Tsakopulu (Militu)*

Patrikhanenin bir dönem arşiv memuru olan Tsakopulu'nun dergide seri halinde yayınlanmış pek çok makalesi bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi onun 1949'da başlayıp derginin kapanmasına kadar (1963) hemen her sayıda yer alan Patrikhane Kütüphanesi'ne⁶² ait el yazması kataloglarının tanıtıldığı üç bölümlük çalışmasıdır. İlk bölüm derginin, 1949-1953 yılları arasında, *Panagias Kamariotissis* bölümündekilerin tanıtımını içerir ve oldukça

⁵⁷ Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, 122-123.

⁵⁸ *Orthodoksia*, 25/1950, sayı 1-4, 408.

⁵⁹ *Orthodoksia*, 27/1952, sayı 1-4, 260-261.

⁶⁰ *Orthodoksia*, 34/1959, sayı 1-4, 252-253; 35/1960, sayı 1-4, 102-103, 204-205; 36/1961, sayı 1-4, 69-71, 191-192; 37/1962, sayı 1-4, 263-264, 432-433; 38/1963, sayı 1-4, 255-256.

⁶¹ Bu dönemde yapılan tüm çalışmaların künyeleri ve dergi dizini için bkz. Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, sayı 3-66, 499-529.

⁶² Patrikhane Kütüphanesi için bkz. Salih İnci, "Fener Patrikhane Kütüphanesi", *Uluslararası IV. Osmanlı İstanbulu Sempozyum Bildirileri*, s. 955-976. İstanbul 2016.

da uzun bir yazı dizisi olarak dergide yer almıştır.⁶³ Burada en eskilerinin tarihinin dokuzuncu yüzyıla kadar uzandığını söylediği yazmalardan bahseder, eserlerin adı, ait olduğu dönem, eserin fiziki durumu ve içeriği hakkında (bazen oldukça detaylı) bilgiler verir.⁶⁴ Ayrıca her sayının başında o dönemin idarecilerinin, örneğin Osmanlı dönemi için dönemin padişah ve sadrazamlarının görev yılları liste halinde zikredilmiştir.⁶⁵ Tsakopulu ikinci bölümde ise derginin 1954-1956 yılı sayılarında *Heybeliada'daki Aya Triada Manastırı'ndaki* yazmaları tanıtır. Bunların en eskileri dokuzuncu yüzyıla kadar giden yazmalar hakkında yine yukarıdakiler gibi çeşitli bilgiler verilir. Bu bölümde toplamda 138/147 eserden bahsedilir.⁶⁶ Ancak Aya Triada Manastırı'ndaki kitapların dağılımı ile ilgili Tsakopulos'tan önce Diyakos Hrisostomos Konstantinidis'in bir çalışması dergide daha önce yayınlanmıştır.⁶⁷ Tsakopulu, 1957-1963 arasında da üçüncü bölüm olarak *Heybeliada Ruhban Okulu'ndakileri* tanıtır. Bu bölümdelikiler de on ikinci yüzyıla kadar gider. Yine içerikleri hakkında bilgiler verilir.⁶⁸ Bu bölümün son sayfasının sonunda “devam edecektir” yazar.⁶⁹ Ancak dergi bu sayıdan sonra yayın hayatına devam edemeyecektir. Dergideki bu çalışmalar, daha sonra kitaplaştırılarak üç cilt halinde İstanbul'da basılır.⁷⁰

Tsakopulu'nun dergide yayımlanan bir başka uzun süreli çalışması 1801 – 1963

⁶³ Tamamı için bkz. Arhimandrit Emilianu Tsakopulu (Militu): “Perigrafikos Katalogos ton Heirografon tis Vivliothikis tu İkumeniku Patriarhiu -I, “Tmima Heirografon Panagias Kamariotissis”, *Ortodoksia*, 24/1949, s. 369-380; *Ortodoksia*, 25/1950, s. 17-20, 56-59, 90-93, 124-128, 176-179, 224-228, 278-281, 314-318, 361-364, 396-400, 432-439, 475-483; *Ortodoksia*, 26/1951, s.31-38, 75-83, 114-117, 168-172, 208-211, 246-250, 286-301, 451-466; *Ortodoksia*, 27/1952, s.45-60, 151-166, 224-247, 338-353; *Ortodoksia*, 28/1953, s. 65-80, 129-144, 209-245.

⁶⁴ Bkz. Tsakopulu, “Panagias Kamariotissis”, *Ortodoksia*, 28/1953, sayı 3, s. 236-245.

⁶⁵ Tsakopulu, “Panagias Kamariotissis”, *Ortodoksia*, 28/1953, sayı 3, s. 209-214.

⁶⁶ Arhimandrit Emilianu Tsakopulu (Militu): “Perigrafikos Katalogos ton Heirografon tis Vivliothikis tu İkumeniku Patriarhiu-II, “Tmima Heirografon I. Monis Ayios Triados Halkis”, *Ortodoksia*, 29/1954, s. 33-48, 150-165, 305-320, 475-490; *Ortodoksia*, 30/1955, s.69-84, 190-206, 363-371, 437-452; *Ortodoksia*, 31/1956, s.79-94, 195-210, 304-320.

⁶⁷ *Ortodoksia*, 19/ 1944, sayı 10B”, s. 342-354.

⁶⁸ Arhimandrit Emilianu Tsakopulu (Militu): “Perigrafikos Katalogos ton Heirografon tis Vivliothikis tu İkumeniku Patriarhiu-III, Tmima Heirografon I. Theologikis Sholis Halkis”, *Ortodoksia*, 32/1957, s.41-57, 194-210, 371-386, 495-502; *Ortodoksia*, 33/1958, s.52-61, 199-204, 321-328; *Ortodoksia*, 34/1959, s. 58-66, 372-378 *Ortodoksia*, 35/1960, s. 189-, 253-276, 416-440; *Ortodoksia*, 36/1961, s. 111-131; *Ortodoksia*, 37/1962, s.211-237, 374-388, 524-538; *Ortodoksia*, 38/1963, s. 41-56, 190-209, 400-418.

⁶⁹ *Ortodoksia*, 38/1963, s. 418.

⁷⁰ Çalışma notlarımız arasında I. cildin 1953, II. cildin 1956 ve III. cildin ise 1968 yılında İstanbul'da Yunanca olarak basıldığını öğreniyoruz. Ancak basımla ilgili detaylı bilgi veren bir kaynağa ulaşamadık. (S.İ)

yılları arasında Patrikhane episkoposlarına dair yayınladığı katalogdur. Bu katalog ilk sırada Troados Polikarpu ile başlayıp, 1963'teki İliupoleos -Thiron Metropoliti Meletionos'la sona ermekte ve toplamda 1863 isimden bahsedilmektedir. Patrikhane tarihi açısından önemli bir kaynak çalışma olan bu katalog, derginin 1956-1963 yılları arasındaki değişik sayılarında yayımlanır.⁷¹

Vasilios Antoniadis

Patrikhaneye bağlı okullarda öğretmenlik yapan Antoniadis, bir dönem (1926-1930) derginin yazı işleri müdürüdür. Onun özellikle felsefi ve dini konularla ilgili makale ve teliflerden oluşan eserlerinin sayısı oldukça fazladır. Bunların bir kısmı diğer dergilerin yanı sıra Ortodoksia'da da yayınlanmıştır.⁷² Stavridis, onun hakkında birkaç sayı peş peşe devam eden uzun bir yazı dizisi kaleme almıştır.⁷³

Filadelfia (Alaşehir) Metropoliti Emilianos Papadimitriu

Tüm Hristiyanlar (Panhristianikon) ve *Tüm Ortodokslar* (Panorthodoks) arasında yapılan değişik kongrelere komisyon üyesi olarak katılan Emilianos'un gerek bu konuda, gerekse diğer Ortodoksluğa dair konularda birçok makale ve gözlemlerini içeren yazıları Ortodoksia'da yayınlanır. Derginin 1926'dan 1946 yılına (ölümüne) kadar hemen her sayısında bir veya birden fazla yazısı çıkan Emilianos, Aya Triada Manastırı, HRO ile ilgili çalışmaları, Patrik III. Vasilios, II. Fotios, II. Benyamin ve V. Maksimos gibi bazı patriklerin biyografilerini de ele alan çalışmalar kaleme almıştır.⁷⁴

Vasilios Stavridis

Patrikhanenin önemli teologlarından biri olan Vasilios Stavridis de dergide pek çok yazısı olan isimlerden birisidir. Onun HRO'dan mezun olurken 1947'de hazırladığı bitirme tezinin (*O Haraktirismos tu Origenus / Origen'in Özelliği*) bir nevi devamı olarak Boston Teoloji okulunda hazırladığı doktora tezi (1951) olan "*Theological Education in the*

⁷¹ Arhimandrit Emilianu Tsakopulu (Militu): "Episkopiki Katalogi Kata Tus Kodikas ton İpomnaton tu Arhiofilakiu tu İkümeniku Patriarhiu", *Ortodoksia*, 31/1956, s. 417-452, *Ortodoksia*, 32/1957, s. 77-92, 171-186, 317-332, 461-484; *Ortodoksia*, 33/1958, s. 12-35, 150-173, 281-304, 395-426; *Ortodoksia*, 34/1959, s. 12-35, 167-199, 337-358; *Ortodoksia*, 35/1960, s. 389-392; *Ortodoksia*, 38/1963, s. 85-86.

⁷² *Ortodoksia*, 7(1932), 144-145, 214-221; Nikolau Miçopulu, "Antoniadis Vasilii", *ΘHE*, II/955-956.
⁷³ *Ortodoksia*, 31/1956, sayı 1, s.7-22; *Ortodoksia*, 31/1956, sayı 2, s.127-142; *Ortodoksia*, 31/1956, sayı 3, s.261-277.

⁷⁴ Emilianos'un Ortodoksia'daki yazılarının bir listesi için bkz. Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, s. 19-21.

Alexandrian School” adlı çalışması “*Orthodoksia*”nın 1954-1955 yıllarında yayımlanmış oldukça önemli bir kaynaktır.⁷⁵ Stavridis, derginin 1957-1958 yıllarında da Origen sonrası İskenderiye Okulu başlıklı bir başka yazı dizisi kaleme almıştır.⁷⁶ Stavridis’in bunların dışında deneme, biyografî, kitap tanıtımı türünde daha pek çok makalesi dergide yayımlanmıştır.⁷⁷

Hrisostomos Konstantinidis (Demre /Miron Metropoliti)

Akademik yönü olan ve bu nedenle yurt içinde ve dışında bir çok toplantı, kongre, sempozyum vb. organizasyonlarda yer alan ve patrikhaneyi temsilen değişik komisyonlara katılan Konstantinidis’in birçok dergi ve ansiklopedide kilise tarihi, dogmatik, arkeoloji, ekümenik hareketler, HRO, Fener Patrikhanesi vb. konularda yayınlanmış pek çok makale ve ansiklopedi maddesi bulunmaktadır.⁷⁸ Konstantinidis’in bu çalışmalarının birçoğu Ortodoksia’nın değişik sayılarında yayınlanmıştır.⁷⁹ Bir örnek olarak ölümünün yüzüncü yılında HRO’nun kurucusu ve Rum Yetimhanesi’nin işletilmesinde büyük emeği olan Patrik IV. Yermanos’la (1842-1845 ve 1852-1853) ilgili, uzunca bir biyografik inceleme yazısını zikredebiliriz.⁸⁰

Hrisostomos Koroneos (Niksar Metropoliti)

Yurt içinde ve dışında çeşitli konularda Patrikhane’yi temsil eden, 1964’de Papa VI. Paul ile Patrik Atinagoras’ın Kudüs’te buluştukları görüşmeye Patrikhane üyesi olarak katılan 1967’de Patriğin Batı ve Balkan Ortodoks Kiliselerine yaptığı gezilere iştirak eden⁸¹ eğitimci Koroneos’un da dergide Ortodoks ilahiyatına dair yayınlanmış bazı makaleleri ve vaazları bulunmaktadır.⁸²

Maksimios Repanellis (Arhimandrit Stavrupolis Metropoliti)

⁷⁵ Vasiliu Stavridu, “Theologiki Ekpedevsis en ti Aleksandrini Sholi”, *Orthodoksia*, 29/ 1954, s. 84-104, 173-203, 206-285, 430-432; 30/ 1955, s. 60-68,175-189,336-362,428-436.

⁷⁶ Vasiliu Stavridu, “İ Aleksandrini Sholi meta ton Origeni”, *Orthodoksia*, 32/ 1957, s. 58-66, 187-193, 362-370, 445-460; *Ortodoksia*, 33/1958, s. 36-51, 191-198, 305-320, 443-450; *Ortodoksia*, 34/1959, s. 53-57.

⁷⁷ Çalışmaların bir listesi için bkz. Anestidi, *Orthodoksia Periodikon* ,s. 56-57.

⁷⁸ Stavridu, “Hrisostomos Miron” *ΘHE*, 12/438-442.

⁷⁹ *Ortodoksia*, 30/1955, sayı 1, s. 1-59, 92-98; *Ortodoksia*, 31/1956, sayı 1, s. 69-78; *Ortodoksia*, 32/1957, sayı 3, s.333-361; *Ortodoksia*, 34/1959, sayı 1-4, s.36, 80, 212, 239, 359, 379, 498; *Ortodoksia*, 35/1960, sayı 1-4, s.60, 276, 441; *Ortodoksia*, 37/1962, sayı 1-4, s.115, 139, 364.

⁸⁰ *Ortodoksia*, 28/1953, sayı 4, s.363-386.

⁸¹ Stavridu, *Halki*, s. 315-316.

⁸² *Ortodoksia*, 5/1930, sayı 4, s. 624-625; *Ortodoksia*, 6/1931, sayı 1, s. 94-101; *Ortodoksia*, 9/1934, sayı 1, s. 59-65; *Ortodoksia*, 21/1946, sayı 1, s. 67-71.

Patrikhane'nin yirminci yüzyılın ikinci yarısındaki önemli şahsiyetlerinden birisidir. Bir dönem (1955-1971) HRO'nun müdürü olan Repanellis'in 1972'deki patrik aday adaylığı devlet yetkilileri tarafından onaylanmamış ve kendisine 1974-1978 arası yurt dışına çıkış izni verilmemiştir.⁸³ Kendisinin Apostolos Andreas ve Ortodoksia'da yayınlanmış bazı yazıları bulunmaktadır. Bunların bir kısmı da yurt içi ve dışında yapılan çeşitli toplantılara dair değerlendirme notları ve kutlama konuşmalarından oluşmaktadır.⁸⁴

İliopoleos ve Tiron Metropoliti Gennadios

Yazı İşleri Müdürü Vasilios Antoniadis'den sonra derginin yönetiminde Hristopoleos Metropoliti Meletiosla birlikte büyük emekleri olan Gennadios, aynı zamanda dergiye değişik konulardaki yazıları ile destek olmuştur. O, dergide en fazla yazıları olan birkaç isimden birisidir. Anestidi'nin verdiği listedeki yazılarının sadece listesi on sayfayı aşmaktadır.⁸⁵

Adalar Metropoliti Doroteos Yeorgiadis

İliopoleos Metropoliti Gennadios'la birlikte dergide hem idari olarak hem de yazar olarak emeği geçen bir başka önemli isim Adalar Metropoliti Doroteos Yeorgiadis'dir. Resmi olarak derginin imtiyaz sahibi ve umum neşriyat müdürü olan Dorotheos'un, Ortodoksia'nın çeşitli sayılarında değişik konulara dair yayınlanmış pek çok yazısı bulunmaktadır.⁸⁶ Bu sayılan isimlerin dışında dergide çeşitli seviyelerde, yazısı olan birçok ismi görmek mümkündür.⁸⁷

Dergide zaman zaman Ortodoks dünyasında yapılan çeşitli seviyelerdeki teolojik çalışmalarla ilgili bilgilere de yer verilmiştir. Örneğin derginin 1955 yılındaki bir sayısında son on yıllık dönemde (1945-1955) Ortodoks teolojiye dair Yunanistan'daki Atina ve Selanik Teoloji Okulları'nda yapılan çalışmalara dair bir deneme yazısı görmekteyiz.⁸⁸

Derginin bazı sayılarında, “*gelecek sayıda devam edecek*” denilmesine rağmen,

⁸³ Macar, a.g.e. s. 225-226; Yurt dışında yapılan pek çok toplantı ve organizasyonlara Patrikhane temsilcisi olarak katılan ve yurt dışında birçok konferanslar veren Repanellis anısına 1997'de HRO Mezunları Derneği (*Estia*) tarafından oldukça hacimli özel bir sayı hazırlanmıştır. Bkz. *Epsitimoniki Parusia Estias Theologon Halkis IV*, Atina, 1997.

⁸⁴ *Ortodoksia*, 34/1959, sayı 1, s. 88-94; Bazı yazılarının listesi için bkz. Anestidi, *Ortodoksia Periodikon*, s. 241.

⁸⁵ Liste için bkz. Anestidi, *Ortodoksia Periodikon*, s. 25-35.

⁸⁶ Anestidi, *Ortodoksia Periodikon*, s. 42-47.

⁸⁷ Dergideki tüm yazarlar için bkz. Anestidi, *Ortodoksia Periodikon*, s. 67-213.

⁸⁸ *Ortodoksia*, 31/1956, sayı 2, s.127 vd.

herhangi bir gerekçe belirtilmeksizin bazı yazarların yazı dizileri tamamlanamamıştır.⁸⁹ Genelde dergideki yazılar, yazarların bu dergi için kaleme aldıkları çalışmalardan oluşmakla birlikte nadiren de iktibaslara yer verilmiştir. Dergi, tüm yayın hayatı boyunca sadece dört kez iktibas yazısı yayınlamıştır.⁹⁰ Bunlardan bir tanesi de A. Galanti'nin *Hamenora* dergisindeki bir kitap tenkididir.⁹¹ Yine dergide telif eserler yanında çeşitli batı dillerinden yapılan çevirilere de yer verilmiştir.⁹²

3.3. Patrikhaneye Bağlı Kurumlarla İlgili Yazılar / Haberler

Patrikhaneye bağlı olan kilise, manastır, okul, vakıf vb kurumlarla, buralarda görev yapan kişiler hakkında dergide makale, deneme, biyografi ve haber niteliğinde çeşitli yazılar yer almıştır. Bunlardan bir kısmını burada zikredeceğiz.

3.3.1. Kutsal Sinod

Dergide Patrik'in yazısından hemen sonra Patrikhane'nin en üst yürütme organı olan *Kutsal Sinod* hakkında bilgiler verilir. Burada güncel olaylarla birlikte kiliseyi ilgilendiren konularla ilgili sinod kararları, sinodun tebrik ve kutlama mesajları, ziyaretler, sinod üyelerinin durumu, kiliselere yapılan seçimler, atama ve tayinlerle ilgili haberler yer alır. Örnek olarak 1954 yılında Kutsal Sinod adına dergide şu konulara dair açıklamalar / yazılar görmekteyiz;

İstanbul Belediye Başkanı Fahrettin Kerim Gökay'ın gelişine dair bir teşekkür ve iyi dilek temennileri, Patriklik makamından kilise içi atamalara dair haberler, ailevi nedenlerden dolayı Pergama Metropolitisi Adamandios'un yurt dışına (Yunanistan'a) çıkacağı için izinli olacağına dair haber, 23 Aralıkta Yortu nedeni ile Kutsal Sinod'un ve

⁸⁹ Bunlardan bir kısmı şunlardır; Filadelfia Metropolitisi Emilianos'un, iktisadi gelişime dair yazısı (19/1944, 9-11), Anagnostopoulos'un Yuhanna ed – Dimeşki'ye dair yazısı (34/1959, 485-494), Aydın ve Tiron Metropolitisi Gennadios'un Fetih sonrası Patrikhane tarihine dair notlar adlı yazısı (17/1942, 75-76), Tiatiron Metropolitisi Yermanos'un Kandırias Başpikoposunun istifası ve yenisin seçimine dair yazısı (4/1929, 374-379), Kayseri Metropolitisi Kallinikos'un eski Roma (Katolik) Episkoposlarının iddialarına dair yazısı (8/1933, 300-305), Komminos'un Havari Pavlos'un Romalılara Mektubu hakkındaki yorumunu içeren yazısı (19/1944, 263-268), Haldia Metropolitisi Kirillos'un Büyük Vasilios'a dair yazısı, (9/1934, 335-337), Moraitaki'nin İstanbul Fenerdeki azizlerin kataloglarının tamamlanmasıyla ilgili bir yazısı (15/1946, 129-130), P. H. Simigiato'nun İncillere göre kilise azizlerinin ve kutsallarının durumuna dair yazısı (36/1961, 388-399), Fotiadis'in İstanbul Patriği Yermanos'un (715-729) vaazlarına dair yazısı (11/1936, 213-217). Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, s. XXXVI- XXXVII.

⁹⁰ Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, s. XXXVI.

⁹¹ *Orthodoksia*, 10/1935, sayı 1, s. 29.

⁹² Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, s. 530-531.

episkoposların çalışmalarına ara vereceğine dair bir haber, Girit Metropolitlik makamı ile yapılan bir telgraf görüşmesinin duyurusu, ABD Başepiskoposluğu'na bir kilise görevlisinin atanmasına dair bir haber, Tiathira Episkoposu'nun merkezi Avrupa Episkopos yardımcılığına seçilmesi haberi, Patrikhane'nin Batı Avrupadaki Rus Ortodoks göçmenlere dair düşünceleri.⁹³

3.3.2. Patrikhane'ye Bağlı Kiliseler ve Manastırlar

Dergide Patrikhane'ye bağlı olan çeşitli kiliselerle onlara ait manastırların yanı sıra Patrikhane'den bağımsız olan (otosefal) kiliseler ve yarı bağımsız (otonom) kiliseler⁹⁴ hakkında da çeşitli yazılar ve haberler yer almaktadır. Bunlar da genellikle kilise faaliyetleri, atamalar, tebrikler, ziyaretler, çeşitli yortu ve kutsal günlere dair bilgilendirme yazılarından oluşmaktadır. Konuya dair bazı örnekler;

Kanada'nın Montreal kentindeki ve Avustralya'daki Ortodoks cemaate dair haberler,⁹⁵ diasporadaki Estonya kilisesine dair haberler ve kiliseye episkopos yardımcısı atamasının duyurusu⁹⁶, Patrikhane'ye bağlı Avrupa'daki Rus Eksarhlığı'nın yirmi beşinci

⁹³ *Ortodoksia*, 29/1954, sayı 4, s.505-507 vd.

⁹⁴ Burada konunun daha iyi anlaşılabilmesi için Ortodoks dünyasındaki Kiliselerle ve bunlar içinde Patrikhanenin konumuna kısaca hatırlamak gerekir. Bu gün Ortodoks Dünyasında Fener Patrikhanesinin yanı sıra “Tarihi Patriklikler” ve “Ulusal Patriklikler” olmak üzere iki grup Patriklik merkezi bulunmaktadır. Fener, İskenderiye, Kudüs ve Antakya Patriklikleri, “*Tarihi Patrikluktur*”. Moskova, Bulgar, Sırp, Romanya ve Gürcistan patriklikleri ise sonradan patriklik seviyesine çıkarılmış olan “*Ulusal Patriklikler*”dir. Bunların dışında Ortodoksluk dünyasında patriklik seviyesinde olmayan “Bağımsız (otosefal) Ortodoks Kiliseler” vardır. Bunlar; Kıbrıs, Yunanistan, Polonya ve Arnavutluk kiliseleridir. Bunlar tamamıyla Fenerden bağımsız kilise merkezleridir ve birbirlerinin işlerine karışamazlar. Fenerin bunlar üzerinde sadece tarihsel ve onursal bir önceliği bulunmaktadır. Bunların dışında bir de “Otonom (özerk) Kiliseler” vardır ki bunlar da Finlandiya, Estonya, Çek ve Slovakya Kiliseleridir. Bu otonom kiliselerin önderleri İstanbul Patrikliği tarafından belirlenir. Bunlardan başka bu gün Türkiye dışında, diasporada kurulmuş olup Fenere bağlı olan kiliseler de vardır. Bunlar; ABD Başepiskoposluğu, Girit Kilisesi Başepiskoposluğu, On İki Adalar Metropolitiği, Avustralya Başepiskoposluğu, Yeni Zelanda Başepiskoposluğu, Ortodoksların yaşadığı birçok Avrupa ülkesindeki Metropolitlikler, geçici olarak Atina Kilisesine bırakılmış olan Yunanistan sınırları içerisindeki bazı bölgelerle (Neon Horon) özel statüsü bulunan Aynaroz Manastırları bunlar arasında sayılabilir. Doğrudan Patrikhane'ye bağlı olan bölgelerin toplam nüfusu 7 milyon 750 bini bulmaktadır. Bunların sadece iki bin kadarı Türkiye'de yaşamaktadır. Macar, age. s. 23-28; *İmerologion tu İkumeniku Patriarhiu* s. 617 vd, Patrikhanenin bu gün Türkiye sınırları içerisinde de metropolitlik bölgesi bulunmaktadır. Kimi çalışmalarda bunların sayısı 42'yi bulmaktadır. Ancak bunların çoğu sembolik olup bu gün bunlar içerisinde Kadıköy, Terkos (Tarabya), Adalar, Gökçeada ve Bozcaada da Patrikhane'ye bağlı cemaat yaşamaktadır. Diğerleri ise tarihi birer makam olarak bulunmakta ve bazıları Patrikhanede ilgili metropolitler tarafından temsil edilmektedirler. Konuyla ilgili özgün bir çalışma için bkz. Vasiliu Stavridu, *Episkopiki İstoria tu İkumeniku Patriarhiu*, Selanik, 1996.

⁹⁵ *Ortodoksia*, 31/1956, sayı 2, s. 239-240.

⁹⁶ *Ortodoksia*, 28/1953, sayı 3, s.398; *Ortodoksia*, 31/1956, sayı 4, s. 512.

kuruluş yıl dönümü kutlamaları,⁹⁷ Girit Kilisesi'ne bir episkopos atmasına dair yazı ve haberler,⁹⁸ Rodos Metropolitliğine dair haberler⁹⁹, Belgrad (Sırp) Kilise temsilcisinin Patrikhane'yi ziyareti ve bu vesile ile iki kilise arasındaki ilişkilere dair ele alınan çeşitli konular, dünya kiliseler birliği, Aynaroz manastırları ve karşılıklı öğrenci değişimi vb konulara dair yazı ve haberler.¹⁰⁰ Yine örneğin 1961 yılı kilise haberleri bölümüne baktığımızda burada da ABD Rum Ortodoks Kilisesi Başepiskoposluğu, Tiathira Başepiskoposluğu, Avustralya ve Yeni Zelanda Başepiskoposluğu, Finlandiya Kilisesi, Roma Katolik Kilisesi, Anglikan Kilisesi, Ermeni Kilisesi ile ilgili çeşitli haber ve yazılara rastlamaktayız.¹⁰¹

Başepiskoposluk seviyesinde bağımsız kiliselerden olup Patrikhane ile yakın etkileşimi olan en önemli kilise şüphesiz, 1850'de bağımsızlığı Patrikhane tarafından onaylanan Atina Kilisesi Başepiskoposluğu'dur. İki kilise arasında ortak dil, kültür, coğrafya, tarih vb bakımlardan yakın ilişki bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile birlikte siyasi sınırlar değişince Patrikhane'nin bazı ruhani bölgeleri Yunanistan sınırları içerisinde kalır. Buraların artık doğrudan Patrikhane tarafından idaresi pek mümkün olmadığı için 4 Eylül 1928'de Patrikhane ve Atina Başepiskoposluğu arasında imzalanan "Yetki Devri Anlaşması" ile buraların idaresi, her hangi bir süre tahdidinde bulunmaksızın geçici olarak Yunanistan Kilisesi'ne bırakılır.¹⁰² Bu gün, kimi zaman bu yerlerle ilgili Atina ile İstanbul'daki Kilise arasında bazen sıkıntılar yaşanmaktadır. Çoğunluğu bu yeni bölgelerle ilgili olmak üzere dergide Yunan Kilisesi ile ilgili pek çok yazı yer almaktadır. Örneğin 1953-1954 yıllarında dergide bu bölgeler içinde yer alan Yunan Kilisesince Maronya, Ksanti (İskeçe) ve Kitrus'a yapılan metropolit atamaları ile ilgili olarak, Patrikhane'ye gönderilen bilgilendirme yazılarını görüyoruz.¹⁰³

Kiliselerin yanı sıra Patrikhane'ye bağlı birçok manastıra dair de zaman zaman dergide yazılar yer almaktadır. Manastırlara örnek olarak Heybeliada'da bulunan Aya Triada

⁹⁷ *Ortodoksia*, 31/1956, sayı 4, s. 513-514.

⁹⁸ *Ortodoksia*, 36/1961, sayı 3, s. 316.

⁹⁹ *Ortodoksia*, 30/1955, sayı, 1 s. 135.

¹⁰⁰ *Ortodoksia*, 29/1954, sayı 4 222-229.

¹⁰¹ *Ortodoksia*, 36/1961, sayı 4, s. 482-484.

¹⁰² "Neon Horon" denilen ve bu gün sayısı 37'yi bulan bu yeni bölgeler için bk. <https://www.patriarchate.org/administrative-structure-of-the-ecumenical-patriarchate> (erişim 04.08.2018)

¹⁰³ *Ortodoksia*, 28/1953, sayı 4, s.417- 418; *Ortodoksia*, 29/1954, sayı 2, s.223)

Manastırı hakkında Sardeon Metropoliti Yermanos'un derginin 1941-1943 yıllarındaki sayılarında peş peşe yazılarını zikredebiliriz.¹⁰⁴ Yine benzer şekilde Hrisostomu Konstantinidu'nun (Miron), Ayia Triada Manastırı Kütüphanesi ile ilgili detaylı bir makalesini görüyoruz.¹⁰⁵ Türkiye Cumhuriyeti döneminde her ne kadar siyasi olarak Yunanistan'a bağlı olsa da ruhani bölge olarak Patrikhane'ye bağlı olan Aynaroz Manastırları ile ilgili de birçok yazı dergide bulunmaktadır.¹⁰⁶

Ayrıca Patrikhane içinde yapılan çeşitli seviyelerdeki din adamı atamalarına da bu kapsamda dergide yer verilmiş ve cemaate mutlaka duyurulmuştur.¹⁰⁷ Kurumsal haberlerin yanı sıra Hronika bölümünde başta İstanbul Kilisesi'nin kurucusu sayılan Aziz Andreas Yortusu olmak üzere Patrikhane'de yapılan büyük ayin ve yortular hakkında da geniş bilgiler verilmiştir.¹⁰⁸

3.3.3. Okullar

Patrikhaneye bağlı gerek İstanbul'da gerekse yurt dışında, diasporada bulunan okullar da dergideki yazılara konu olmaktadır.

Patrikhanenin en önemli eğitim kurumlarından birisi Heybeliada'daki Ruhban Okulu'dur.¹⁰⁹ Derginin faaliyette bulunduğu süre içerisindeki yazar kadrosu doğal olarak Patrikhane çevresinden olup bunların içinde de HRO'lu öğretmen ve öğrenciler önemli bir yere sahiptir. Dergi onların kendilerini geliştirme ve yetiştirmelerine imkân sağlamıştır. Okul mensupları Patrikhane'nin bir önceki dönemdeki dergisi olan "Ekklisia Alithia'dan" daha etkin bir şekilde derginin içinde yer almışlardır. Derginin çeşitli sayılarında okuldaki eğitim öğretime ve öğrencilere dair birçok bilgilere yer verilmiştir. Özellikle okulun açılışının yüzüncü yılı anısına yayımlanan özel bir sayı okul tarihi adına önemli bir kaynaktır.¹¹⁰ Okulun kuruluşunun 100. yılına dair bu özel sayı 1944 Ekim'inde "*Heybeliada*

¹⁰⁴ bkz. *Ortodoksia*, 18/1943, sayı 1, s.4-5; *Ortodoksia*, 18/1943, sayı 2, s.30-33; *Ortodoksia*, 18/1943, sayı 3, s.57-59; *Ortodoksia*, 18/1943, sayı 4/5, s.83-86.

¹⁰⁵ Hrisostomu Konstantinidu'nun (Miron), "Ἰ ἰς τὴν Διᾱθεσὴν τὴς Ἰεράς Θεολογικῆς Σχολῆς Βιβλιοθηκῆς τῆς Μεγαλῆς Ἐκκλησίας, ἐν τῇ κἀτὰ τὴν Ἰερά Πατριάρχικὴν ἐκ τῆς Σταυροπυλῆς Μονῆς τῆς Ἀγίας Τριάδος", *Orthodoksia*, 19 (1944), s. 342-354.

¹⁰⁶ Örnek olarak Aynarozdaki Hiliandaros Manastırı ile ilgili olarak bkz. *Ortodoksia*, 30/1955, sayı 1, s. 136.

¹⁰⁷ *Ortodoksia*, 29/1954, sayı 3, s.328-335.

¹⁰⁸ *Ortodoksia*, 36/1961, sayı 4, s.427 vd.

¹⁰⁹ Okul için bkz. Salih İnci, *Heybeliada Ruhban Okulu*, İstanbul 2010.

¹¹⁰ *Ortodoksia*, 19 / 1944, (sayı 10 B), s. 293-369.

Ruhban Okulunun Kuruluşunun Yüzüncü Yılı Anısına Özel Sayı” adıyla çıkar. Burada, başta Filadelfia (Alaşehir) Metropoliti Emilianos, önce okulun açılmasından önceki süreç hakkında, ardından 1844-1944 arası okulda görev yapan episkoposlar ve hocalarla ilgili bilgiler verir (293-310), daha sonra öğrencilerden ve onların çalışmalarından ve derslerden bahseder, (311-323), sonra Yermanos Adamantios’un, iki bölüm halinde okulun eski ve 1894 depremi sonrası yapılan yeni binası hakkında teknik bilgileri, çizimler, planları da içeren detaylı yazısı (s. 322-338), Hristopoleos Metropoliti Meletios’un 1894 depreminde saat 12.20 civarında o gün okulda yaşadıklarına dair bir anısı (239-241), yüzüncü yıla dair yapılan törenler, tören konuşmaları ve içinde hoca ve öğrencilerin de bulunduğu katılımcılar listesinin yer aldığı bir yazıya (359- 369) yer verilir.

Okuldaki tüm açılış, kapanış ve mezuniyet törenleri, bu törenlerde yapılan tüm konuşmalar ve derslere dair yazılar o yıldaki derginin uygun sayfalarında mutlaka duyurulurdu.¹¹¹ 27 Eylül 1954’deki eğitim öğretim yılı açılış töreninde İrinepoleos Metropoliti Konstantinos’la öğretmenlerden Vasilios Anganostopulos’un açılış konuşmaları,¹¹² 1955-1956 eğitim öğretim yılı açılış töreninde mütevelli heyeti başkanı Adalar Metropoliti Dorotheos ve okul müdürü Maksimos Repanellis’in konuşmaları,¹¹³ 1958 Eğitim Yılına dair mütevelli heyeti başkanı Adalar Metropoliti Dorotheos’un okula ve tedrisata dair bilgilendirme ve durum tespitine dair yazıları bunlardan sadece bir kaçıdır.¹¹⁴ Bunların dışında hemen her yıl okuldaki açılış törenlerine dergide yer verilmiştir.¹¹⁵ Derginin bazı sayılarında içinde Türk hocaların da¹¹⁶ bulunduğu o yılın akademik ve idari

¹¹¹ Örneğin 28 Eylül 1953’de Pazartesi gün yapılan açılış törenine Patrik Athinagoras, Kadıköy Metropoliti, Adalar metropoliti ve İstanbul’daki diğer metropolitler, okul mütevellisi, okul müdürü, öğretmenler ve öğrenciler katılır. İstiklal Marşı ve bayrak töreninin ardından okulun Türkçe öğretmeni Ümit Öz Türkiye’nin eğitim, öğretim ve hukuk alanında geldiği başarılı yeri anlatan bir konuşma yapar, ardından tören salonunda açılış dersi yapılır, sonra okul müdürü 109 yıllık okul tarihinde geldikleri yeri anlatan bir konuşma yapar, ardından mütevelli heyeti başkanı adalar Metropliti Doretheos da bir konuşma yapar, tüm bunlar dergide uzun uzun yer alır. *Ortodoksia*, 28/1953, sayı 3, s.288-296.

¹¹² *Ortodoksia*, 29/1954, sayı 4, s.498-504.

¹¹³ *Ortodoksia*, 30/1955, sayı 4, s.465-475.

¹¹⁴ *Ortodoksia*, 33/1958, sayı 4, s.385-388; *Ortodoksia*, 33/1958, sayı 3, s.269-273.

¹¹⁵ *Ortodoksia*, 31/1956, sayı 4, s.483-496; *Ortodoksia*, 32/1957, sayı 4, s.508; *Ortodoksia*, 34/1959, sayı 4, s.540; *Ortodoksia*, 35/1960, sayı 3, s.322.

¹¹⁶ O yılın Türk öğretmenleri şunlardır: Faik Türkmen (Sosyoloji), Faik Işın (Türk Tarihi), Halil Erdevci (Türkçe), Recep Ülke (Türk Tarihi), İsfendiyar Erkut (Türkiye Coğrafyası), İhsan Balkır (Türkçe), Yüzbaşı Hakkı Bozkaya (Türk vatandaşı olan öğrenciler için Vatandaşlık Dersleri).

personeli ile tüm öğrencilerin isimleri tek tek sayılarak okul personeli hakkında bilgi verilmiştir.¹¹⁷

Açılışa olduğu gibi yine her yıl yapılan mezuniyet törenlerinden de dergide uzun uzun bahsedilirdi.¹¹⁸ Mezuniyetten bahsedilen yazılarda o yılki mezunların adları, memleketleri ve bitirme tezlerinin¹¹⁹ künyeleri de tek tek zikredilirdi.¹²⁰ Mezun sayıları değişmekle birlikte benzer törenler, hemen hemen her yıl yapılır ve dergide bunlar genişçe yer alırdı. Açılış törenlerinde olduğu gibi mezuniyetlerde de okulun Türk öğretmenlerinin de konuşma yaptıklarını görüyoruz. Örneğin 10 Temmuz 1955 yılında yapılan törende, okulun Türk Tarihi dersi hocası Recep Ülke'nin¹²¹, yine 7 Temmuz 1957 yılında yapılan törende, okulun Türk Dili Edebiyatı dersi hocası İhsan Balkır'ın da birer konuşma yaptıklarını dergiden okuyoruz.¹²² Dergide ayrıca o yıl Teoloji bölümünden mezun olacaklara Patrikhane tarafından düzenlenecek diploma örneklerini de görmekteyiz.¹²³

Okul hocalarının yurt içi ve yurt dışındaki faaliyetleri de dergide yer alır. Örneğin 22 Temmuz 1956 tarihinde Diyakoz Hirisostomos Konstantinidis'in inceleme ve araştırma yapmak için Almanya ve İngiltere'ye gittiği, yine HRO hocalarından Vasilios Anagnostopulos'un bir grup hocayla beraber Alman Evangelist kilisesinin daveti üzerine 26 Temmuzda Almanya'ya gittikleri Frankfurt ve Hanover de Alman Evangelist Kiliseler Kongresi'ne katıldıkları, oradan da İsveç'e geçip burada "Heteredoks Kiliselerden sonra Ortodoks Kiliselerin durumu" ve "Yeni inceleme ve araştırmalar ışığında Şam'lı

¹¹⁷ *Ortodoksia*, 30/1955, sayı 1, s. 118 – 123.

¹¹⁸ Örnek olarak burada Adalar metropoliti Dorotheos'un 1956 yılı mezunlarına yönelik konuşmasını hatırlatabiliriz. Metropolit konuşmasında özetle; "bu mezuniyetin her ne kadar hüznünlü bir ayrılış gibi görünse de aslında Kilisenin kendilerine verdiği kutsal görevi İsa'nın öğrencilere verdiği gibi onların da her birinin bu mesajı diğer uluslara ulaştırmak üzere görevlendirildiklerine vurgu yaparak, bu günün müjdeli sevinçli bir olay gibi görülmesini umduğunu söyler. Bu yıl mezun olanların ne kadar da güzel ve mütevazı bir görünüm sergilediklerine, 12 havariyi temsil eden 12 mezunun milletlere ışık olacağına vurgu yapar, öğretmenlerinin onları nasıl sevgiyle beslediğine değinir, damarlarında kutsal sözlerin dolaştığını ifade eder ve onların insanlara bu okulun ışığını ve sesini duyuracaklarını, bu 12 mezunun ana kilisenin yumuşak, tatlı, şefkatli sesini gururla taşıyacaklarını" söyler. Dorotheos, Patrikhane merkezindeki Apostolos Andreas kilisesinde yapılan ayının arkasından hocalarla birlikte yenilen toplu mezuniyet yemeğini İsa'nın havarileri ile birlikte yediği son akşam yemeğine benzetir ve konuya dair İncillerden pasajlar okur. *Ortodoksia*, 31/1956, sayı 3, s.257-260.

¹¹⁹ Bkz. Salih İnci "Heybeliada Ruhban Okulunda Yapılan Tezler", *History Studies*, Cilt 5, sayı 6, s. 183-206. 2013.

¹²⁰ *Ortodoksia*, 31/1956, sayı 3, s.360-363.

¹²¹ *Ortodoksia*, 30/1955, sayı 3, s. 298-299.

¹²² *Ortodoksia*, 32/1957, sayı 3, s. 267-268.

¹²³ *Ortodoksia*, 30/1955, sayı 3, s. 310.

Yuhanna'nın öğretileri" konulu iki konferansa katıldıkları ifade edilir. Yine aynı tarihlerde Munster Üniversitesi Protestan İlahiyat Okulunun daveti üzerine Konstantinos Kallinikos'un da oraya gidip Ortodoks Hristiyanlığa dair çeşitli konuşmalar yaptığı haberleri dergide yer alır.¹²⁴

Okulda yapılan başka törenler de dergide haber olarak yer almıştır. Örneğin 1960-1961'de okula Amerika'dan 10 ve yine İskenderiye Kilisesine bağlı Uganda'dan 10 öğrencinin alınmasına dair yapılan tören hakkında da dergide bir bilgilendirme ve değerlendirme yazısı okumaktayız.¹²⁵

Ruhban okulu dışında Patrikhane'ye bağlı ya da bağımsız kiliselere ait olup Ortodokslukla ilgili olan başka eğitim kurumları, araştırma merkezleri hakkında da dergide yazılara yer verilmiştir. Örneğin Yunanistan'daki Atina Üniversitesi Teoloji Okulu, Selanik Aristoteles Üniversitesi Teoloji Okulu ve Patmos'taki okul vb. bunlardan bazılarıdır.¹²⁶

Ortodoks din adamı yetiştirmek için Patrikhane'ye bağlı Amerika Başepiskoposluğu tarafından 1937'de Brookline/ ABD'de kurulmuş olan *The Holy Cross Greek Orthodox School of Theology* ve *The Hellenic College*'le ilgili de dergide zaman zaman çeşitli yazılara yer verilmiştir. Diasporada kurulmuş ilk Ortodoks Teoloji okulu olarak kabul edilen bu okulla birlikte Amerika Rum Ortodoks Kilisesi'ne dair de çeşitli yazılar, haberler dergide yerini almıştır.¹²⁷

3.4. Diğer Kiliselerle İlgili Yazılar

3.4.1. Dünya Kiliseler Birliği

1948'de Amsterdam'da birçok Hıristiyan kilisesi "Dünya Kiliseler Birliği" adı altında bir birlik kurar. Patrikhane de bu oluşuma katkı veren önemli kiliselerden birisidir. Bu nedenle dergide zaman zaman bu toplantılara katılan Patrikhane temsilcileriyle ilgili bilgiler verilir.¹²⁸ Dergide Dünya Kiliseler Birliği'nin hedefleri, amaçları, gerekliliği gibi konuları içeren bir bakıma bu oluşumun tüzüğü sayılan temel metinlerle yapılan toplantılara

¹²⁴ *Ortodoksia*, 31/1956, sayı 3, s.363-366.

¹²⁵ *Ortodoksia*, 35/1960, sayı 2, s.227-228.

¹²⁶ *Ortodoksia*, 30/1955, sayı 1 s. 135-136; *Ortodoksia*, 11/1936, sayı 3, s. 351.

¹²⁷ *Ortodoksia*, 31/1956, sayı 4, s. 512; *Ortodoksia*, 32/1957, sayı 2, s. 20; *Ortodoksia*, 34/1959, sayı 3, s. 331, 333; *Ortodoksia*, 30/1955, sayı 1, s. 131; *Ortodoksia*, 31/1956, sayı 2, s. 238-239; *Or*11-217, 239.

¹²⁸ *Ortodoksia*, 29/1954, sayı 2, s.223; *Ortodoksia*, 29/1954, sayı 3, s.327; *Ortodoksia*, 36/1961, sayı 2, s.204.

dair pek çok metinler, 1955- 1957 yıllarında Filadelfia Metropoliti İakovos'un çevirisiyle derginin değişik sayılarında yayımlanır.¹²⁹ Ayrıca konuya dair başka yazarların çevirilerine de dergide yer verilir.¹³⁰

Yukarıda da zikrettiğimiz gibi derginin yayın hayatı boyunca hazırladığı iki özel sayıdan birisi Dünya Kiliseler Birliği ile ilgilidir. Derginin 35/1960 ilk sayısı Rodos'ta yapılan Dünya Kiliseler Birliği'nin merkezi komisyonunun çalışmalarına ithafen yayınlanmıştır. Burada geniş katılımlı Patrikhane temsilcileri tarafından Dünya Kiliseler Birliği ile ilgili olarak hazırlanan uzun bir rapora yer verilmiştir (s. 18-53). Sonrasında Rodos'ta yapılan bu toplantısına Patrikhane'yi temsilen katılan Hirisostomos Konstandinidis'in "Hristiyanlıkta Batı ve Doğu Kilise Geleneğinin Önemi" adlı sunum derginin aynı sayısında yayınlanmıştır (s. 60-78).

3.4.2. Pan-Ortodoks Toplantılar

Patrikhanenin Dünya Kiliseler Birliği'nden başka diğer kiliselerle girdiği, işbirliği yaptığı bir başka oluşum tüm Ortodoks kiliselerin katılımıyla yapılan Pan-Ortodoks toplantılarıdır. Genelde bu toplantılar Türkiye dışında Patrikhane'nin diasporadaki merkezlerinde yapılırdı. Örneğin İsviçre'nin Cenevre kentindeki "*Patrikhane Ortodoksluk Merkezi*" ile "*Ortodoks Teolojik Araştırmalar Enstitüsü*"nde; *IV. Pan-Ortodoks İstişare Toplantısı* (1968), *Ortodokslararası Hazırlık Toplantısı* (1971), *Pan-Ortodoks Konferansı Öncesi Hazırlık Toplantıları* (1976, 1982, 1986) burada yapılmıştır.¹³¹ Bu toplantılara mutlaka Patrikhane temsilci gönderir, yapılan toplantılar, katılımcılar ve alınan kararlarla ilgili dergide geniş haberlere ve yazılara yer verilirdi.¹³²

Yine dergide, Katolik Kilisesi, Anglikan Kilisesi ve değişik Protestan Kiliseleri ile ilişkilere dair değişik yazılar yer alırdı.¹³³

3.4.3. Türkiye'deki Farklı Din ve Kilise Mensupları İle İlgili Yazılar

Dergide, Patrikhane'nin İstanbul'da bulunması nedeni ile Türkiye içinde yaşayan farklı kiliselere ve dinlere mensup olan topluluklarla ilgili birçok yazılara da rastlamaktayız.

¹²⁹ *Ortodoksia*, 30/1955, sayı 2, 149-171; *Ortodoksia*, 30/1955, sayı 3, 372-387; *Ortodoksia*, 30/1955, sayı 4, 453-465; Diğerlerinin künyeleri için bkz. Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, s. 14-15.

¹³⁰ Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, s. 209.

¹³¹ Stavridu, *A Concise History of...*, s. 108.

¹³² *Ortodoksia*, 37/1962, sayı 1, s. 51-53 vd.

¹³³ Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, s. 209.

Bunların çoğu genelde derginin Hronika (kronoloji) bölümünde yer alan karşılıklı ziyaretler, tebrikler ve taziyeler şeklindeki haberlerden oluşmaktadır. Burada bunlardan birkaç örnek vermekle yetineceğiz.

Derginin 1962 yılındaki bir sayısında Patrik'in, İstanbul Müftüsü İbrahim Elmalı (1960-1965) hakkındaki bir tebrik mesajı yayınladığını¹³⁴ görüyoruz. Yine dergide Patrik'in 1963 yılı Kurban Bayramı nedeni ile dönemin Milli Eğitim Bakanı Şevket Hatipoğlu'na yazdığı bir Kurban Bayramı tebrik mesajını okuyoruz.¹³⁵

Dergide Türkiye'deki Ermeni Cemaatine dair yazılara da rastlıyoruz. Derginin, Üsküdar'daki Ermeni Kilise Okulu için Ermeni Patrikliği adına okulla ilgili olarak yapılan mektuplaşmaları sayfalarına taşıdığını görüyoruz. Yine aynı sayıda Ermeni Patriği Şinork'un Patrik Athinagorasla HRO'daki buluşması ve yapılan görüşmeler dergide genişçe yer alır, aynı sayıda, Ermeni Kiliseleri ile Ortodoks litürjik uygulamalardaki benzerlik ve kiliseler arası ilişkilere dair bir başka yazı yer almaktadır.¹³⁶ Dergi, Cumhuriyet döneminin en faal Ermeni patrikleri arasında sayılan Türkiye Ermenileri Patriği Kirios Karekin Haçaduryan'ın 22 Haziran 1961'de ani ölümü üzerine onun geniş bir biyografisini sayfalarına taşımıştır.¹³⁷

Türkiye'deki Musevilerle ilgili haberlere ve yazılara da derginin gündeminde zaman zaman yer ayrılmıştır. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti döneminin ilk hahambaşısı olarak 1953'te seçilen Rafael David Saban'ın ölümü ile boşalan makama, Türkiye'nin ikinci hahambaşısı olarak seçilen ve çok uzun süre (1961-2002) bu makamda kalacak olan yeni Hahambaşı, Devid Asseo'nun seçimi ile ilgili bir haber ve yazı dergide yer almıştır.¹³⁸ Yine derginin, yeni İsrail Büyükelçisi'nin Patrikhane'ye ziyaretini de sayfalarında haber olarak geçtiğini görmekteyiz.¹³⁹

3.5. Bibliyografya Bölümü

Derginin son bölümlerinde yer alan bibliyografya kısmında ise, genelde Hristiyanlıkla ilgili gerek Patrikhane çevresinde yazılmış Yunanca, gerekse diğer dillerde

¹³⁴ *Ortodoksia*, 37/1962, sayı 4, s. 589.

¹³⁵ *Ortodoksia*, 38/1963, sayı 3, s. 285.

¹³⁶ *Ortodoksia*, 36/1961, sayı 3, s. 316-317; *Ortodoksia*, 37/1961, sayı 2, s. 285-287; *Ortodoksia*, 37/1961, sayı 2, s. 293-294.

¹³⁷ *Ortodoksia*, 36/1961, sayı 3, s.291-293 vd.

¹³⁸ *Ortodoksia*, 36/1961, sayı 3, s. 317.

¹³⁹ *Ortodoksia*, 37/1962, sayı 4, s. 592.

(nadiren de olsa Türkçe dâhil) yazılmış birçok çeşitli kitapların tanıtım ve tenkitlerine yer verilmiştir.

Bibliyografya bölümünde daha çok Adalar Metropoliti Dorotheos, Adamantios Anestidis, Konstantinos Kallinikos, İlioupoleos ve Tiron Metropoliti Gennadios, Vasilios Stavridis gibi çoğu batıda eğitim görmüş isimler, Yunanca ve Batı dillerindeki birçok kitabın tanıtım ve tenkidini yapmışlardır.¹⁴⁰ Bunlar zaman zaman toplu bir liste halinde yayınlanmıştır. Ayrıca bibliyografya kapsamında diğer Ortodoks dergilerde yayınlanmış çeşitli makalelerin künyelerine de belli aralıklarla yer verilmiştir.¹⁴¹

Bibliyografya içindeki yüzlerce eserden örnek olarak, derginin 1957 yılına ait sayılarında Apostolos Meksi'nin Heybeliada Ruhban Okuluna dair yazdığı kitabın III. cildine dair bir tanıtım yazısı¹⁴² ile Viladimir Mirmiroğlu'nun *Fatih Sultan Mehmet Han Hazretlerinin Devrine Ait Tarihi Vesikalar* adlı Türkçe eserinin Yermanu Adamantiu tarafından yapılmış tanıtım yazısını zikredebiliriz.¹⁴³

3.6. Nekrologia (Cenaze Törenleri) Bölümü

Patrikhaneye bağlı kilise ve diğer kurumlarda görev yapmış olanların ölümleri, cenazeler için yapılacak ayin ve anma törenleri de derginin sonunda ayrı bir bölüm halinde duyurulurdu. Bu tür ilanlara örnek olarak da şunlar zikredilebilir:

1958 yılında, Arnavutluk Kilisesi episkoposlarından Hrisostoforos'un, Drama Metropoliti Georgios'un, Serendio Metropoliti Hrisostomos'un ve yine Fthiotis Metropoliti Ambrosios'un cenaze törenleri birlikte derginin aynı sayısında duyurulur.¹⁴⁴ Yine Antakya Patriği Aleksandros'un, Nevrekopi Metropoliti Yeorgios'un, Novias Metropoliti Anthimos'un,¹⁴⁵ İoanninon Metropoliti Dimitrios'un, Midilli Metropoliti İakovos'un¹⁴⁶ ABD Kilisesi Başepiskoposu Mihal'in, Vize Metropoliti Hristoforos'un, Kastrias Metropoliti Nikiforos'un ve Arhimandrit Vasilios Stefanidis'in ölümleri de¹⁴⁷ dergide duyurulanlar arasındadır.

¹⁴⁰ Tümü için bkz. Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, s. 268-297.

¹⁴¹ Örneğin 1951-1961 arası listeler için bkz. *Orthodoksia*, 37/1962, sayı 4, s. 539-550.

¹⁴² *Orthodoksia*, 32/1957, sayı 3, s.421.

¹⁴³ *Orthodoksia*, 20/1945, sayı 1, s.142-148.

¹⁴⁴ *Orthodoksia*, 33/1958, sayı 4, s.509-512.

¹⁴⁵ *Orthodoksia*, 33/1958, sayı 2, s. 245-248.

¹⁴⁶ *Orthodoksia*, 33/1958, sayı 1, s. 107-110.

¹⁴⁷ *Orthodoksia*, 33/1958, sayı 3, s. 363-368.

3.7. Türk Devlet Yetkililerine Dair Bazı Yazılar / Mesajlar

Dergide, ilk sayılardan itibaren dönemin Türkiye Cumhuriyetinin çeşitli düzeydeki idarecileri ile ilgili değişik yazılar yer almıştır. Bunlar genellikle resmi bayramlara dair kutlama ve tebrik mesajlarından oluşmaktadır.

Bunların en başında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'le ilgili olanlar gelir. Bunlara örnek olarak; Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı hakkındaki konuşmaları,¹⁴⁸ Gazi'nin 1927'de Ankara'ya dönüş yolundaki demeçleri, Cumhuriyet Bayramı kutlamasına dair söylevleri sayılabilir.¹⁴⁹ Ayrıca dönemin patrikleri Patrik III. Vasilios (1925-1929) ve Patrik II. Fotios'un (1929-1935) başta Cumhuriyet Bayramı olmak üzere milli bayramlarda Gazi Mustafa Kemal'e hitaben yayınladıkları telgraf mesajları da dergide yayınlanmıştır. ¹⁵⁰ Gazinin dışında, benzer şekilde Patrik III. Vasilios'un (1925-1929) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Kazım Karabekir'e gönderdiği tebrik mesajları da dergide yer almıştır. ¹⁵¹

Yine dergide dönemin Başbakanı Adnan Menderes'le ilgili de çeşitli yazılar göze çarpmaktadır. Bunlardan birisi de, 1956'da Patrik Athinagoras'ın (1948-1972) Menderes'e hitaben, (muhtemelen 6-7 Eylül 1955 olaylarında tahrip edilen) bazı kilise ve diğer dini kurumların restorasyonu için devlet tarafından yapılan tahsisatlar nedeni ile yazdığı teşekkür yazısıdır.¹⁵² Yine Menderes'le¹⁵³ Patrik'in karşılıklı mesajlarını içeren, aynı zamanda dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'la da ilgili olan çeşitli tebrik ve ziyaretlere dair yazılar¹⁵⁴, bunların dışında Recep Peker,¹⁵⁵ Lütfi Kırdar¹⁵⁶ ve daha pek çok dönemin önemli isimleri ile ilgili benzer yazılar dergide bulunmaktadır.

3.8. Diğer Konular

Yukarıdaki başlıkların dışında dergide ayrı bir başlık altında toplanamayacak kadar

¹⁴⁸ *Ortodoksia* 1/1926-27, s. 79.

¹⁴⁹ *Ortodoksia* 2/1927-28, s. 268-269, 321.

¹⁵⁰ Bazı örnekler için bkz. *Ortodoksia* 1/1926-1927, s. 276; *Ortodoksia* 2/1927-1928, s. 141, 322, 370, 569; *Ortodoksia* 6/1931, s. 263-264; *Ortodoksia* 7/1932, s. 398.

¹⁵¹ *Ortodoksia* 1/1926-1927, s. 229, 276; *Ortodoksia* 2/1927-1928, s. 570.

¹⁵² *Ortodoksia*, 31/1956, sayı 2, s. 234-235.

¹⁵³ Başbakan Adnan Menderes, 1952'de Patrikhanede Patriği ziyaret eden ilk ve son Başbakanıdır. Stavridu, "Dio İkumeniki Patriarhe." s. 101.

¹⁵⁴ *Ortodoksia*, 25/1950, s. 188-190, 286 vd; *Ortodoksia*, 34/1959, sayı 1-4, s. 280 vd, 541 vd.

¹⁵⁵ *Ortodoksia*, 17/1942, s. 150,180; *Ortodoksia*, 21/1946, s. 369; *Ortodoksia*, 22/1947, s. 152.

¹⁵⁶ *Ortodoksia*, 21/1946, s. 59; *Ortodoksia*, 22/1947, s. 153.

çok çeşitli konularla ilgili yazılar karşımıza çıkmaktadır. Örneğin derginin değişik sayılarında gerek kiliseye dair, gerekse devletin çeşitli konulara dair yayınladığı bir dizi kanunlar ve yönetmeliklere yer verilmiştir. Türkiye'deki din adamlarının giysilerine, kılık kıyafetlerine dair kanun bunlardan sadece birisidir.¹⁵⁷ Yine Patrikhane kurumlarına dair çeşitli düzenlemeler de *nomokanonika* başlığıyla burada sık sık yer almıştır.¹⁵⁸

Dergide birçok önemli ismin biyografileri yayınlanmıştır. Ortodoks kilisesinde bir kişinin ya da kurumun kilise hizmetlerinde geçirdiği onlu yıllar (10., 30., 50., 100. vb yıllar) önemlidir. Bu yıllara denk düşen tarihlerde çeşitli biyografi yazılarını derginin sonunda görmek mümkündür.¹⁵⁹ Örneğin 1954 yılında eğitimci ve öğretmen İoannis G. Panayiotidis'in otuzuncu görev yılı (1924-1954) anısına kaleme alınan uzun bir biyografi yazısı ile onun adına okulda düzenlenen törende yapılan çeşitli konuşmaları ve ayrıca Patriğin tebrik mesajını okuyoruz.¹⁶⁰

Osmanlı sultanları tarafından çeşitli dönemlerde Patrik, metropolit, episkopos gibi Patrikhane'deki üst düzey ruhbanlara verilmiş çeşitli ferman ve beratlarla ait listeler yayınlanmış, bazen de bunlardan bir kaçı, orijinal Osmanlıca, Latin alfabesiyle yazılmış Türkçe ve Yunan alfabesiyle yazılmış Yunanca olmak üzere üç ayrı örnek metin verilerek yayınlanmıştır.¹⁶¹ Yine dergide 19.yy.'ın ikinci yarısına dair Patrik sicillerinde yer alan çeşitli kayıtlar hakkında da detaylı bilgiler yer almıştır.¹⁶²

Sonuç

Ortodoksia dergisi, Apostolos Andreas (1951-1964) yayın hayatına başlayana kadar, Patrikhane'nin Türkiye Cumhuriyeti dönemindeki tek resmi yayın organıdır. Bu nedenle, muhatap kitlesi olan Ortodoks toplumu için doğrudan dini konularla ilgili en önemli iletişim ve haber kaynağıdır. Bu yönüyle dergi, bir bakıma Patrikhane'nin Osmanlı Devleti'nin son döneminde çıkardığı Ekklesiastiki Alithia'nın (1880-1923) yerini alarak bir geleneğin sürekliliğini sağlamada önemli bir rol üstlenmiştir.

Dergi, Patrikhane'nin yurt içinde ve dışında diasporadaki kilise temsilcileri

¹⁵⁷ *Ortodoksia*, 10/1935, s. 212-213.

¹⁵⁸ Tümü için bkz. Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, s. 263-265

¹⁵⁹ Tümü için bkz. Anestidi, *Orthodoksia Periodikon*, s. 623 – 641.

¹⁶⁰ *Ortodoksia*, 29/1954, sayı 4, s.372-385; *Ortodoksia*, 30/1955, sayı 3, s.261-281.

¹⁶¹ *Ortodoksia*, 28/1953, sayı 4, s. 325-327; *Ortodoksia*, 34/1959, sayı 2, s. 232-238.

¹⁶² *Ortodoksia*, 35/1960, sayı 2, s. 161.

aracılığıyla geniş bir kitleye ulaşma imkânı bulmuştur. Bu nedenle Patrikhane merkezi ile uzak bölgelerdeki ruhban ve Patrikhane'ye bağlı Ortodoks toplumla iletişim kurmada patrikhanenin en önemli aracı olmuştur. Ayrıca Patrikhane'nin Türkiye dışındaki ruhani bölgelerinde de, benzeri süreli yayınların ortaya çıkmasına öncülük etmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti dönemi ile oluşan yeni siyasi ve coğrafi sınırlar ve ortaya çıkan yeni şartlar nedeni ile Patrikhane, eski nüfuz bölgelerinden de uzaklaşmak durumunda kalmıştır. Ancak Patrikhane'nin en azından kendi teolojik görüşlerine yakın bazı Ortodoks kiliseler üzerindeki (özellikle Balkanlardaki bazı bölgeler ve batıdaki diaspora cemaat) ruhani etkisini sürdürmede dergi önemli bir işleve sahip olmuştur. Nitekim Dünya Kiliseler Birliği ve Pan-Ortodoks toplantılara dair pek çok değerlendirme ve haber türünde yazıların çıkmış olması, yine değişik uluslararası toplantı ve kongrelerin, başta patrikler olmak üzere yurt dışına Patrikhane tarafından yapılan çeşitli seyahatlerin ve uluslararası görüşmelerin genişçe yer bulması bu görüşümüzü destekler mahiyettedir.

Yine derginin, Patrikhane çevresinde şekillenen teolojik birikimin ve Ortodoks geleneğin modern dönemlere aktarılmasında da önemli bir köprü vazifesi gördüğü söylenebilir. Zira sonraki dönemlerde yapılan çeşitli çalışmalarda dergiye yapılmış olan atıflar bunu teyit etmektedir.

Dergi, (bir başka çalışmamızda ele aldığımız gibi selefi olan Ekklesiastiki Alithia'nın yayınlandığı dönemde bölgede ve dünyada büyük siyasi değişimlerin yaşandığı kaos ortamından ziyade) sakin bir dönemde yayınlandığı için, dönemin siyasi ve politik çekişmelerinin uzağında kalmış, bu nedenle de güncel politik ve siyasi kavgalara pek fazla alet olmamıştır. Bu da onun, birçoğu batıda eğitim görmüş, gerek ruhban, gerekse laiklerden oluşan yazar kadrosu ile daha nitelikli bir dergi olmasına katkı sağlamıştır.

Ancak 1960'lardan sonra Türkiye ve Yunanistan arasında Kıbrıs meselesi nedeni ile yaşanan sıkıntılardan, her iki ülke azınlıkları olan, İstanbul Rumları ve Batı Trakya Müslüman Türkleri'nin etkilenmesi neticesinde, tıpkı Batı Trakya'daki ve Kıbrıs'taki Müslüman Türk toplumunun kendilerinin ve kurumlarının menfi olarak etkilenmesi gibi, bir azınlık dergisi olarak Ortodoksia'da bundan etkilenecek İstanbul'daki yayın hayatı sona ermiştir.

EXTENDED ABSTRACT

Orthodoxia is a religious, cultural, academic and moral journal published by the Patriarchate in Istanbul between 1926 and 1963. Despite some differences, the journal can be seen as a continuation of the "Ekklesiastiki Alithia" (1880-1923), which was published by the Patriarchate in the late period of the Ottoman Empire.

The journal was published on 30th April 1926, in period of Patriarch Vasilios III (1925-1929) firstly. The journal was the most important means of communication in terms of religion for The Greek Orthodox community inside and outside Turkey. Ortodoksia, which was closed in Istanbul in 1963, began to be published again in 1994 by the Patriarchal Research Center in Thessaloniki which is an official organ of the Patriarchate today and directed by a Committee of the Publication of the Periodical Orthodoxia. The journal published monthly in the first period, but from 1952 to 1963 it started to be published quarterly.

First of all, the main aim of the journal is to inform the Orthodox society properly on religious matters, which named the journal as "orthodoxia" meaning the right way. The Journal covers a wide range of topics such as schools, the church, religious and cultural activities, political events, relations with other communities and churches which were of particular concern to the community of church etc. The -aforementioned issues were conveyed to all Orthodox communities in Turkey and abroad through this journal.

The articles of the journal were organized generally in the following order:

- a. Editorial
- b. Easter and Christ's Anniversary (Hristugenna) announcement by Patriarchate
- c. Congratulations (birth, baptism, various anniversaries etc)
- d. Various other articles
- e. News (From church and Orthodox community)
- f. Book critics and bibliography.

The first pages of the journal are always reserved for the information about the Holy Synod Members of the Patriarchate and other institutions of the Patriarchate. The editorials are generally written by the patriarchs. These usually consist of the preaches or letters of the patriarchs about a sacred day or an important event of Orthodox Christianity. The patriarchs of Istanbul during the publication years are Patriarch Vasilios III (1925-1929), Patriarch

Fotios II (1929-1935), Patriarch Benyamin I (1936-1946), Patriarch Maksimos V (1946-1948), and Patriarch Athenagoras (1948-1972). They all supported the journal in all conditions.

Many articles about Christianity, especially Orthodox theology, were included in the journal. These articles are generally related to the following headings: Biblical hermeneutics, Christian church fathers, Byzantine and Christian archaeology and art studies, Christian morality, Christian dogma, Christian apologetic, canon law, liturgy, catechism, pastoral care, Byzantine and church music, history of churches and various issues related to the Orthodox Christianity and community. Some of these articles were published in a later period as a separate study in places such as Istanbul, Athens, and Thessaloniki.

Among the writers of the journal there were many important names besides the Patriarchs mentioned above. One of them was Arhimandrit Emilianu Tsakopulu who worked as an archive officer in the library of the Patriarchate and wrote a considerable number of articles between 1949 and 1963 in *Orthodoxia* about the manuscripts at the Patriarchate Library. The history of the oldest manuscript presented in his articles dates back to the ninth century. The author gives information about the name of the manuscripts, their period, physical condition and contents. He presented manuscripts in three sections:

- a. Manuscripts in Panagias Kamariotissis (1949-1953),
- b. Manuscripts in Halki Aya Triada Monastery (1954-1956),
- c. Manuscripts in Theological School of Halki (1957-1963).

Another study was published in the journal between 1956 and 1963 by Tsakopoulos about the bishops who served in the Patriarchate in 1801-1963.

Vasilios Antoniadis, the editor for years between 1926 and 1930, wrote various articles about philosophical and religious issues in the journal. Archbishop of Filadelfia Emilianos (Papadimitriou) also wrote various articles in *Orthodoxia* from 1926 to 1946, especially about the biographies of the Patriarchs.

Vasilios Stavrides was also one of the most important theologians of the Patriarchate. He graduated from the Halki Seminary in Istanbul and then studied theology in Boston. Stavrides had a lot of articles in the periodical about Orthodox Christian theological education, schools, history of churches, modern ecumenical movements and biographies.

In addition, Hirisostomos Konstantinidis (Metropolitan of Miron / Demre), Hirisostomos Koroneos (Metropolitan of Niksar), Arhimandrit Maksimos Repanellis (Metropolitan of Stavropolis), Gennadios (Metropolitan of Iliopoleos and Tiron), and Dorotheos Yeorgiadis (Metropolitan Princes Islands) have several articles on Orthodox Christianity in different volumes of the journal.

The large amount of information regarding the Holy Synod, which is the highest executive body of the Patriarchate, is addressed almost in every issue of the journal. The information is mainly related to the members of the synod, their decisions, congratulations, celebrations and visits, elections of bishops, and their appointments..

In addition to the churches and monasteries of the Patriarchate, there were also various articles and news about the autonomous churches and independent churches in the journal such as The Church of Greek, The Greek Orthodox American and other Orthodox churches. Apart from Orthodox Church, it was possible to find information about the Roman Catholic and the Protestant Churches as well.

In 1948, a union was established under the name of "World Churches Association" with the participation of many Christian churches in Amsterdam. The Patriarchate was one of the important churches that contributes to this union. From time to time, especially in 1960 and 1962, there was a lot of information and news about the union in Orthodoxia.

The journal has only two special issues throughout its life. The first one was about the death of Patriarch Fotios II (1929-1935) in 1935. (See. Orthodoxia, December 12B, 1935) Apart from these, biographies of other patriarchs, bishops and other important clergy are also included in the journal.

The second special issue was published in 1944 (see. Orthodoxia, October, 10B, 1944) in memory of the centenary of the establishment of the Theological School of Halki (Halki Seminary). This school has a very important and special place in the history of patriarchate.. It was opened on October 8th, 1844 by Patriarch Yermanos IV (1842-1845) with the permission of Ottoman Sultan Abdülmecid (1839-1861). In many issues of the journal, articles written about the education programs, lectures, opening and graduation ceremonies, and graduates of Halki and other schools in Istanbul can be found.

The journal also includes articles about the communities of different churches and religions in Istanbul. Most of them are composed of greeting and congratulatory messages written on religious and public holidays. These messages are addressed to other religious community leaders in the city, such as Muslims (müftü), Armenians and Jews in Istanbul. Similarly, the messages and celebrations of the Patriarchate and Turkish administrators about various religious and national days are noticeable in the journal. For example, it is possible to see the messages of Patriarchs to Mustafa Kemal Atatürk, Kazim Karabekir, and Adnan Menderes.

Variety of books written on several subjects, especially on Orthodox Christianity, are introduced in Orthodoxy.

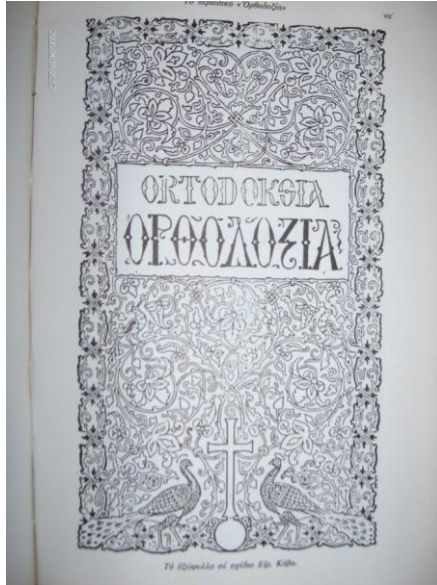
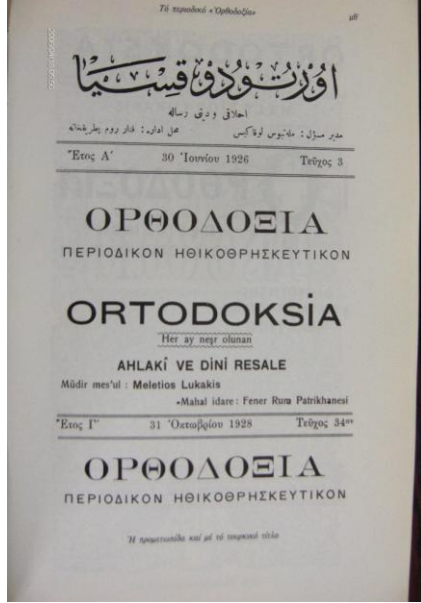
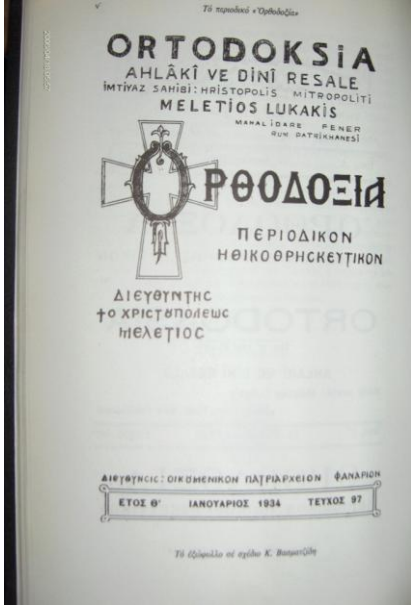
The journal has an important role in transferring the Orthodox tradition with various studies on Orthodox theology and other issues around the Patriarchate.

The Orthodoxy journal stopped its publication in Istanbul on April 10, 1964 due to the cancellation of the Patriarchate's printing house license. The journal began to be published again in Salonika in 1994.

Keywords: Orthodoxy, Patriarchate, Church, Rums (Greeks)

Ek :

Derginin 3/1928 Ekim ve 9/1934 Haziran Sayılarına Ait Dış Kapakları
1946 Sonrası Dergi Dış Kapağı : İrineos Kovos Tasarımı (Altta ki kapak)



Kaynak: Anestidi, *Giriş*, XLIX, L, LI'den

KAYNAKLAR

- A Patristic Greek Lexicon, (edit. G. W. H. Lampe) Oxford University Press, 1972. (First Publish 1961),
- Anestidi Adamantiu St., Ortodoksia Periodikon, *Orthodoksia Íthikothiriskeftikon Periodikon tu Íkumeniku Patriarhiu (1926-1963)*, Atina, 1984.
- EKSERTZOGLU, Haris. *Osmanlı'da Cemiyetler ve Rum Cemaat'i Dersaadet Rum Cemiyet-i Edebiyyesi, 1861-1912*, (çev. FotiBenlisoy-StefoBenlisoy), Tarih Vakfi Yurt Yay. İst.1999.
- Ellino Turkiko Leksiko / Yunanca Türkçe Sözlük*, Ekdosis Rodamos, Atina, 1994.
- Epsitimoniki Parusia Estias Theologon Halkis IV*, Atina, 1997.
- PAPADOPULU, G., S. "Yermanos Athanasiadis", *ΘHE*, Atina, 1964, 4/406-407.
- HRÍSOSTOMU, Konstantinidi. "O Hristupoleos Meletios" *Ortodoksia*, 21/1946, 259-260.
- İNÇİ, Salih. *Heybeliada Ruhban Okulu*, İstanbul 2010.
- _____. "Heybeliada Ruhban Okulunda Yapılan Tezler" *History Studies*, Cilt 5, sayı 6, s. 183-206. 2013.
- _____. "Fener Patrikhane Kütüphanesi", *Uluslararası IV. Osmanlı İstanbulu Sempozyum Bildirileri*, s. 955-976. İstanbul 2016.
- _____. "Bir Devrin Tanığı: Ekklesiastiki Alithia (1880-1923) (Fener Patrikhanesi Dergisi)" *Balkan Araştırmaları Dergisi*, 6(1), s. 9-29, Bursa 2016.
- MACAR, Elçin. *Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.
- MİÇOPULU, Nikolau. "Antoniadis Vasiliu", *ΘHE*, II/955-956.
- MİLAS, Herkül. "Yunanca'nın Türkçe Harflerle Yazılışı", *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Dergisi*, Cilt XVI, Sayı 26, s. 189-197, Ankara 1994.
- Ortodoksia*, İstanbul, 1(1926)-38(1963).
- ÖZSÜER, Esra. *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Rum Cemaati ve Apoyevmatini Gazetesi*, Yüklemler Yayınları, İstanbul 2012.
- PATRİNELİS, H.G. "Manuil Gedeon", *Thiriskeftiki ke Íthiki Engiklopedia (ΘHE) (Din ve Ahlak Ansiklopedisi) 4/ 241-243*.
- PEKTAŞ, Nil Özlem. *The First Greek Printing Press in Constantinople (1625-1628)*, A thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy at the University of London (Royal Holloway and Bedford New College), June 2014.
- STAVRİDU, Vasiliu. *Ístoria tu Íkumeniku Patriarhiu 1453-Simeron*, (1453'ten Bu Güne Ekümenik Patrikhane Tarihi) Ekdotikos İkos Adelfon Kiriakidi, Selanik, 1987.
- _____. *Episkopiki Ístoria tu Íkumeniku Patriarhiu*, Selanik, 1996.
- _____. "A Concise History of The Ecumanical Patriarchate", *The Greek Orthodox Theological Review (GOTR)*, Brookline, 45/2000, sayı 1-4, s. 98, 117.
- _____. "Ortodoksia", *ΘHE* Atina, 9/1966, s. 955-956.
- _____. "Hrisostomos Miron" *ΘHE*, 12/438-442.
- _____. "Theologiki Ekpedevsis en ti Aleksandrini Sholi", *Ortodoksia*, 29/ 1954; 30/ 1955.
- _____. "İ Aleksandrini Sholi meta ton Origeni", *Ortodoksia*, 32/ 1957; 33/1958; 34/1959.

TAĞMAT, Çağla D. “İstanbul’da Sosyo-Kültürel Hellenizm’in Temsilcisi Bir Cemiyet: “Syllogos” (1861-1923)”, *Tarihin Peşinde – Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2015, sayı 13, sayfa 101-128.

TSAKOPULU, Arhimandrit Emilianu (Militu): “Perigrafikos Katalogos ton Heirografon tis Vivliothikis tu İkumeniku Patriarhiu - I, “Tmima Heirografon Panagias Kamariotissis”, *Ortodoksia*, 24/1949; 25/1950; 26/1951; 27/1952; 28/1953.

_____ “Perigrafikos Katalogos ton Heirografon tis Vivliothikis tu İkumeniku Patriarhiu-II, “Tmima Heirografon I. Monis Ayios Triados Halkis”, *Ortodoksia*, 29/1954; 30/1955.

_____ “Perigrafikos Katalogos ton Heirografon tis Vivliothikis tu İkumeniku Patriarhiu-III, Tmima Heirografon I. Theologikis Sholis Halkis”, *Ortodoksia*, 32/1957; 33/1958; 34/1959; 35/1960; 36/1961; 37/1962; 38/1963.

_____ “Episkopiki Katalogi Kata Tus Kodikas ton İpomnimon ton Arhiofilakiu tu İkumeniku Patriarhiu”, *Ortodoksia*, 31/1956; 32/1957; 33/1958, 34/1959; 35/1960.

VASILADIS, Mihail. “Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemlerinde Basım ve Basın”, *Görüş, Özel Sayı Türkiyeli Rumlar*, Eylül 2002, s. 69-71.